

Visie vitaal landelijk gebied Land van Cuijk 2040

LOS • ruimte maak je samen

Laatst gewijzigd: 11/09/2024

LOS • ruimte maak je samen

Nieuwe Linie 1-3,

5264 PJ Vught

Tel: 073 - 7113770

info@losruimte.nl

www.losruimte.nl

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	7	4.2.4.	We maken ruimte voor de opwek van hernieuwbare energie en kiezen daarbij een mix aan energievormen.	55
2.	Kwaliteiten en kenmerken van het landelijk gebied in Land van Cuijk	11	4.2.5.	Het voorkomen van wateroverlast en tekort door (langer) vasthouden van water in ons gebied.	59
2.1.	De historische opbouw	11	4.2.6.	De brede welvaart van onze inwoners	61
2.2.	Het natuur- en watersysteem	17			
2.3.	Cultuurhistorie	23			
2.4.	De economie van het platteland	25			
3.	De opgaven voor het landelijk gebied	33	5.	Gebiedsgerichte uitwerking van de visie	63
3.1.	Opgaven in de landbouw	33	5.1.	De maasoeverwal	64
3.2.	Opgaven ten aanzien van klimaatverandering	34	5.2.	De Raamvallei	66
4.	Visie op de toekomst (de stip op de horizon voor 2040)	39	5.3.	De peelkern	67
4.1.	Onze ambities	39	5.4.	De peelzoom	68
4.2.	Onze visie op de transitie van het landelijk gebied	40	5.5.	De kernrandzones	70
4.2.1.	Sterke, duurzame en gevarieerde landbouweconomie	44			
4.2.2.	Gezond en aantrekkelijk woon- en werkklimaat vanuit een sterke sociale basis	52			
4.2.3.	Robuuste natuurgebieden en een hoge biodiversiteit.	53			

Voorwoord

Deze visie 'Werken aan een vitaal landelijk gebied' biedt een breed perspectief op ons landelijk gebied. Het is ook een document met veel impact. We hebben immers het grootste buitengebied van Brabant. Onze gemeente beslaat maar liefst 35.000 hectare. Daarvan is 80 % landelijk gebied.

4

Laten we voorop stellen dat we ons gelukkig prijzen met al het goeds en moois wat we al hebben. We hebben de beste boeren van de wereld, prachtige landschappen en waardevolle natuur. Met deze visie sturen we op een nog betere balans. Met ruimte voor natuur, agrarisch ondernemen en duurzame energie. En een buitengebied waar we ook goed kunnen wonen en recreëren.

Natuurlijk is er werk aan de winkel. Zo heeft de natuur bescherming nodig, vraagt energietransitie ruimte en hebben agrarische ondernemersgezinnen zorgen over de toekomst van hun bedrijf en de bijbehorende manier van leven. In deze visie staat dan ook een duurzame, gezamenlijke toekomst centraal.

Bij die toekomst, hoort ook de mogelijkheid voor boeren om hun bedrijven verder te kunnen ontwikkelen. Bijvoorbeeld in de ruimte die er komt omdat andere ondernemers stoppen. We willen perspectief bieden. Kringlooplandbouw staat hierbij centraal. En voedselzekerheid is en blijft een belangrijk uitgangspunt.

En die duurzame, gezamenlijke toekomst kan alleen met volle aandacht voor ons klimaat, biodiversiteit, efficiënt gebruik van grondstoffen en verbetering van de kwaliteit van ons water en de buitenlucht.

Samenwerking is wat ons betreft de sleutel tot succes voor een nog mooier en beter landelijk gebied. Daarom hebben we tijdens de ontwikkeling van deze visie (60% versie), veelvuldig gebruik gemaakt van de kennis van de leden van onze klankbordgroep: ZLTO Land van Cuijk, Milieuvereniging Land van Cuijk en Waterschap AA en Maas. Ook hebben we heel veel agrarische ondernemers en andere betrokken inwoners gesproken.

We willen iedereen hartelijk danken voor het meedenken. De kracht en kennis uit het gebied zetten we ook weer in. Voor de definitieve versie en de uitwerking van de visie naar de uitvoering. Door samen de schouders eronder te zetten, maken we elkaar, en ons landelijk gebied nóg sterker.

Wethouders

Mark Janssen-van Gaal en Antoinette Maas

1. Inleiding

Land van Cuijk is een bijzonder gevarieerde gemeente met een aantal bijzondere kwaliteiten. De gemeente kent een grote variëteit aan landschappen, veel cultuurhistorische waarden en veel ondernemerschap.

Er speelt momenteel een groot aantal transities in het landelijk gebied. Alle vormen van transities die momenteel in Nederland spelen raken de gemeente op een of andere manier. Of het nu gaat om de waterproblematiek, de stikstofcrisis of de energietransitie. In de eerste plaats merken we steeds meer de veranderingen in het klimaat. De grotere (piek)buien en periodes met veel regen geeft meer kansen op overstromingen rond rivieren en beken. Tegelijk zijn er langere periodes van hitte en droogte en is de kans op verdroging steeds groter. Een tweede transitie is die van de energietransitie. Het is noodzakelijk om de stap te zetten van fossiele brandstoffen naar duurzame en hernieuwbare vormen van energie. Zeker voor de korte en middellange termijn is daarvoor veel ruimte nodig voor zonnepanelen en windmolens, welke (groten)

deels in het landelijk gebied zullen terechtkomen. In de derde plaats ligt er een grote opgave om de biodiversiteit te verbeteren. Ook daarvoor is ruimte nodig of een andere manier van het gebruik van gronden. Ook de kwaliteit van de natuur loopt sterk achter op de normen die we daar in Europa voor hebben afgesproken. Dat vraagt een afname van de stikstofdepositie en op meerdere plekken een verhoging van de grondwaterstand.

Naast deze grote transities spelen er ook andere ontwikkelingen, die het landelijk gebied geleidelijk veranderen. Zo neemt het aantal agrarische bedrijven met ongeveer 4% per jaar af en komen er nieuwe vormen van bedrijvigheid en landelijk wonen voor terug. De blijvende bedrijven hebben grote moeite om voldoende ontwikkelingsmogelijkheden te vinden. Veel bedrijven zitten als het ware op slot door regelgeving of door functies in de omgeving. Om perspectief te bieden aan een (blijvend) sterke agrarische sector zijn nieuwe oplossingen nodig. Er wordt steeds meer gerecreëerd in Nederland, zoals fietsen, wandelen, hardlopen en

paardrijden. Dit stelt nieuwe eisen aan het landelijk gebied en afstemming tussen de verschillende functies. Tenslotte zien we een sterke woningdruk, die niet alleen in de grote kernen speelt, maar zich ook laat voelen in het kleine kernen en het landelijk gebied.

Wij zien de transities in het landelijk gebied niet alleen als een ruimtelijk of technisch vraagstuk, maar ook als een sociaal vraagstuk. We maken ons als gemeente zorgen of veranderingen niet te snel gaan. Welk effect hebben ze op de cultuur, de sociale cohesie en de vitaliteit van het landelijk gebied? Kunnen inwoners en ondernemers voldoende snel inspelen op de veranderingen die spelen? Daarom bekijken we de transities ook vanuit het oogpunt van de brede welvaart van de inwoners van het landelijk gebied en de kernen die daarin liggen.

De transities zijn wat ons betreft urgent en niet vrijblijvend. En ze worden gekenmerkt door allerlei belangentegenstellingen. De oplossing voor het een is een (potentieel) probleem voor het ander. Dit kan de sociale verschillen in het landelijk gebied

versterken. Wij willen echter geen tegenstellingen creëren, maar samen met verschillende stakeholders toegroeien naar een haalbaar perspectief.

En daar is deze Visie Vitaal Landelijk Gebied voor bedoeld. Samen keuzes maken voor een vitaal landelijk gebied in de toekomst.

2. Kwaliteiten en kenmerken van het landelijk gebied in Land van Cuijk

2.1. De historische opbouw

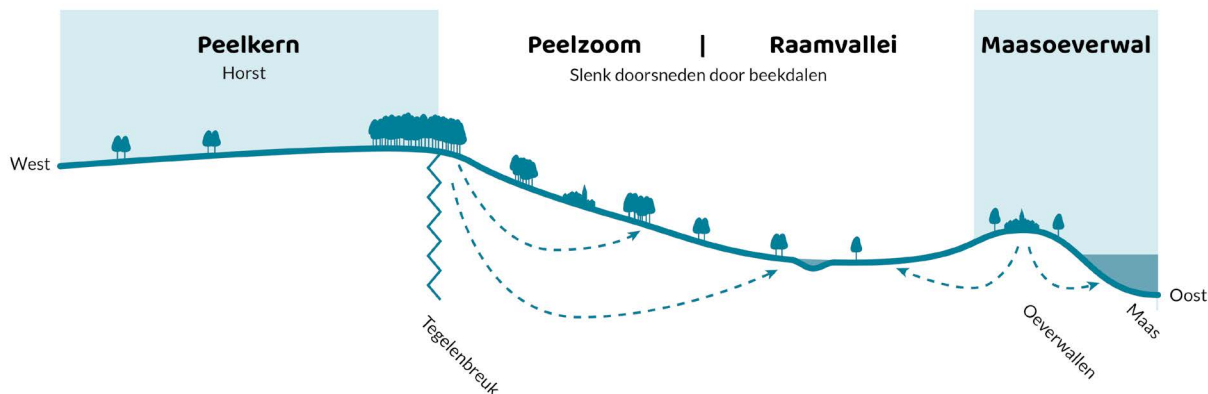
De gemeente Land van Cuijk strekt zich uit van de Peel aan de westkant tot de Maasvallei aan de oostkant. Daarbinnen is een rijke schakering van landschappen ontstaan.

De Peel is een hoger gelegen gebied, dat sterk bepaald is door de breuken in de ondergrond. Breuklijnen ontstaan door het schuiven van de aardkorst. De verschillende platen schuiven schoksgewijs en langs breuklijnen ontstaan dan hoogteverschillen.

De Peelrandbreuk is daarvan de grootste en bekendste. Maar er zijn talloze breuken in de ondergrond van Limburg en Oost-Brabant. Ter hoogte van de lijn Sint Anthonis, Sint Hubert en Mill loopt de Tegelenbreuk. Ten westen van deze breuk ligt de zogenaamde horst. Deze ligt hoog. Ten oosten van de breuk ligt de slenk, het lagergelegen deel. Omdat het grondwater op de hoger gelegen horst door de breuk en de ondoorlatende lagen langs de

breuk werd geblokkeerd ontstond juist op de hoger gelegen horst een uitgestrekt nat gebied, waar zich hoogveen ontwikkelde. Pas in de 20e eeuw werd dit gebied grootschalig ontwaterd en ontgonnen. Omdat dit op een grootschalige en rationale manier gebeurde is een grootschalig landbouwgebied ontstaan.

Op de overgang van de horst naar de slenk is een glooiend dekzandgebied ontstaan. Dit dekzandlandschap wordt doorsneden door beekdalen, die het water afvoeren naar de Maas. In het zuidelijke deel van deze flank lopen de beken in oost-west richting. Aan de noordzijde lopen de beken van oorsprong in zuid-noord richting. Alle beken in dit noordelijke deel liepen allemaal in noordwestelijke richting en moesten om de hogere zandrug rond Grave heen. Door de beperkte ruimte rond Grave kon het afgevoerde water worden geblokkeerd. Daardoor is het achterland erg nat worden. Dit is het Lage Raamgebied, dat van oudsher om deze reden heel nat is.

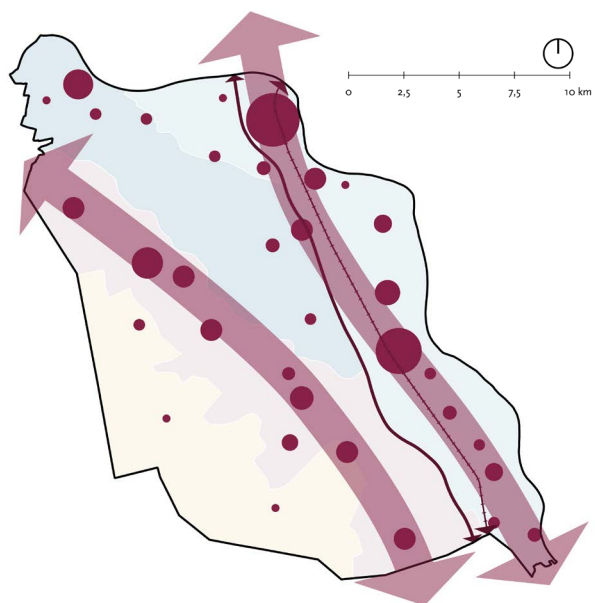
Afbeelding 1. Schematische doorsnede van west naar oost laat de overgang zien van de hoger gelegen Peelhorst naar het lager gelegen Maasgebied.

12

Op de peelzoom liggen oude kernen, waar al eeuwenlang wordt gewoond en gewerkt. De dorpen liggen vaak op de overgang van hoog naar laag, van zandruggen naar de beekdalen. De zandruggen gaven ruimte voor akkerbouw. Door eeuwenlange bemesting van de akkers ontstonden dikkere oude bouwlanden. De beekdalen vormden hooilanden en zijn soms nog steeds herkenbaar aan de smalle langgerekte kavels. De peelzoom is de meest gevarieerde zone die we kennen. Met deelzones die al eeuwenlang in agrarisch gebruik zijn en deelzones die pas na de Tweede Wereldoorlog zijn ontgonnen, gebieden met een hoge bodemvruchtbaarheid (oude bouwlanden) en minder hoge (natuurlijke) bodemvruchtbaarheid en met drogere en nattere gronden. Om die reden is de agrarische ontwikkeling ook bijzonder gevarieerd. Op de oude bouwlanden ligt de bebouwing vaak in een lint rond het

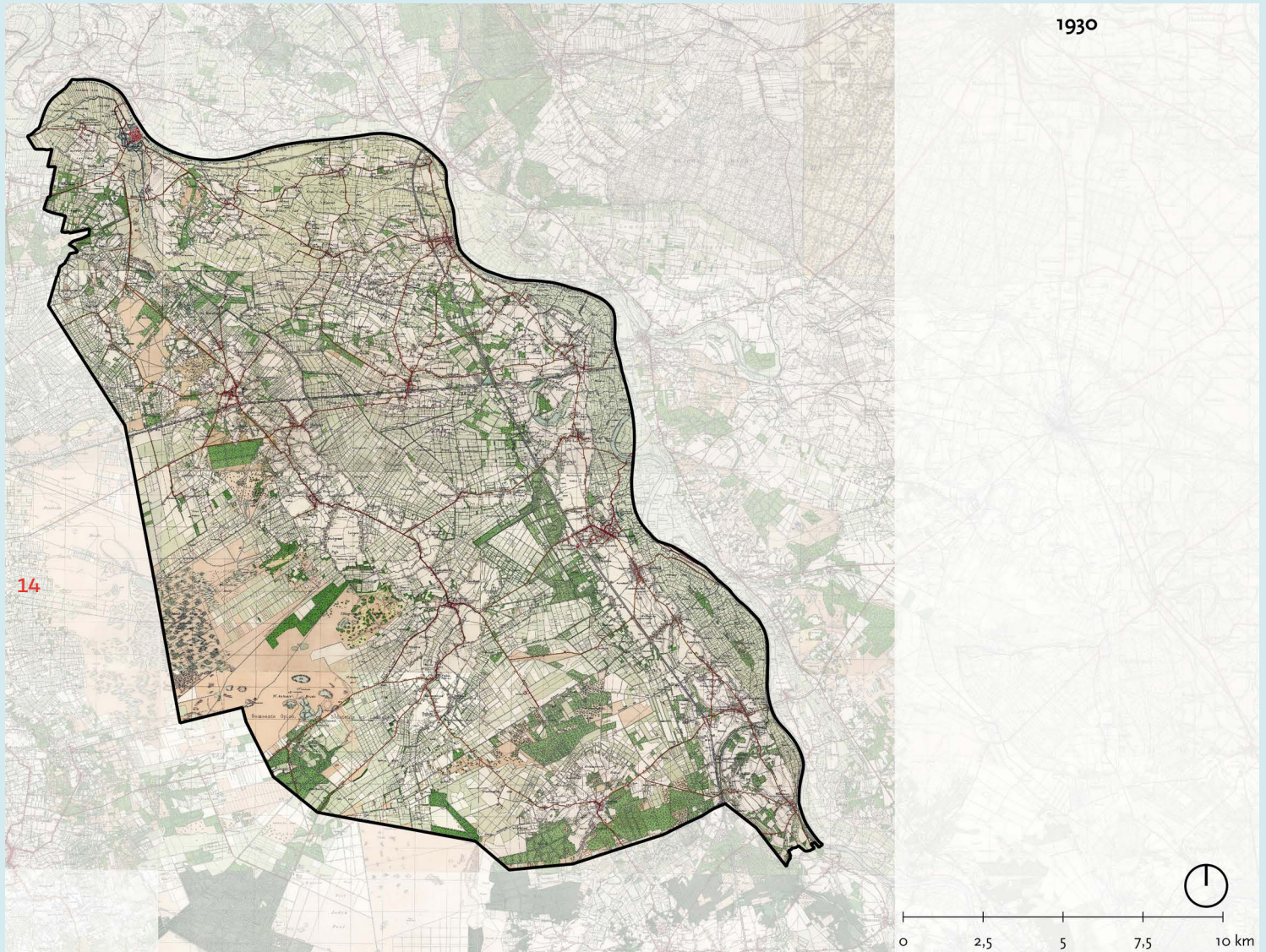
bouwland en is een afwisseling van boerderijen en woningen ontstaan. In de jonge ontginningen liggen de (agrarische) erven solitair in het landschap. Op een aantal met name drogere zandgronden komen we bovendien bos- en heidegebieden tegen.

Ten oosten van dit dekzandgebied ligt een brede zone met oude oeverwallen op de locatie waar vroeger de Maas heeft gelopen. Later heeft deze zich in oostelijke richting verlegd. Het oeverwalgebied is van oudsher een wat hoger gelegen uiterst vruchtbaar gebied. Daarom is hier een hele rij aan kernen ontstaan, die in de loop van de tijd sterk is uitgegroeid. De aanleg van grotere wegen en de spoorlijn in deze zone heeft uiteraard ook bijgedragen aan de stedelijke ontwikkeling in deze zone. Ten westen van deze brede oeverwalzone ligt het maasdal.

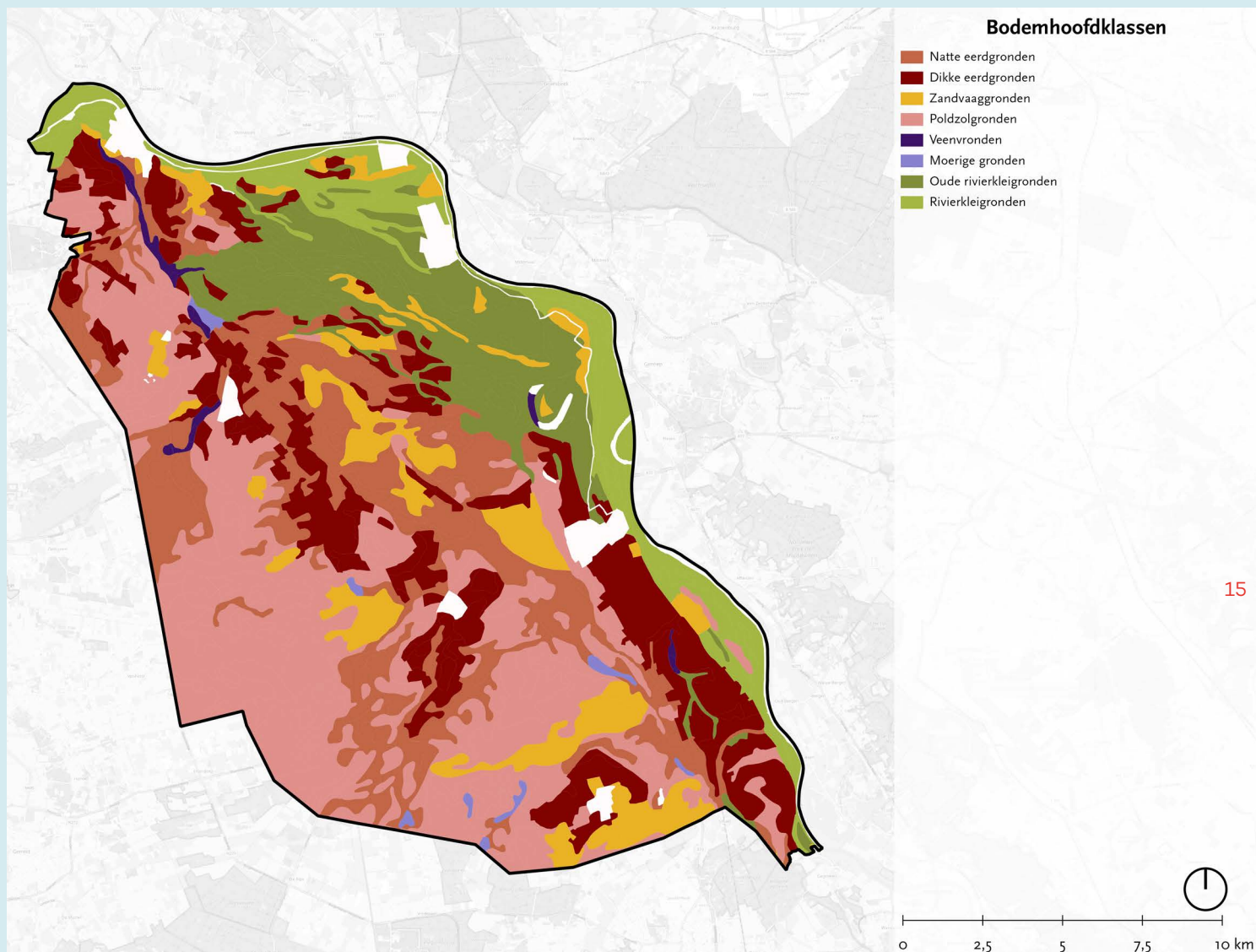
Afbeelding 2. Het grootste deel van de kernen in Land van Cuijk ligt in twee noord- zuid liggende gordels door de gemeente.

Afbeelding 3. Historische kaart van 1930 van Topotijdreis.

Historische topografische kaart uit 1930. Hierop zijn de grote landschappelijke eenheden nog goed te zien. Er lopen in noord-zuid richting twee 'witte' gordels door het landelijk gebied. Dit zijn gordels met dorpen en oude bouwlanden. De meest westelijke is de gordel waarop o.a. Cuijk en Boxmeer zijn gelegen, de oostelijke ligt op de peelzoom met kernen als Mill, Sint Hubert en Sint Anthonis. Daartussen ligt de Raamvallei. Dit gebied is te herkennen aan de smalle verkavelingen met veel sloten en het gebruik als grasland. Het meest westelijke deel is de peelhors. Een deel daarvan is in 1930 al (grootschalig) ontgonnen. Een deel bestaat nog uit een uitgestrekt veengebied (roze).

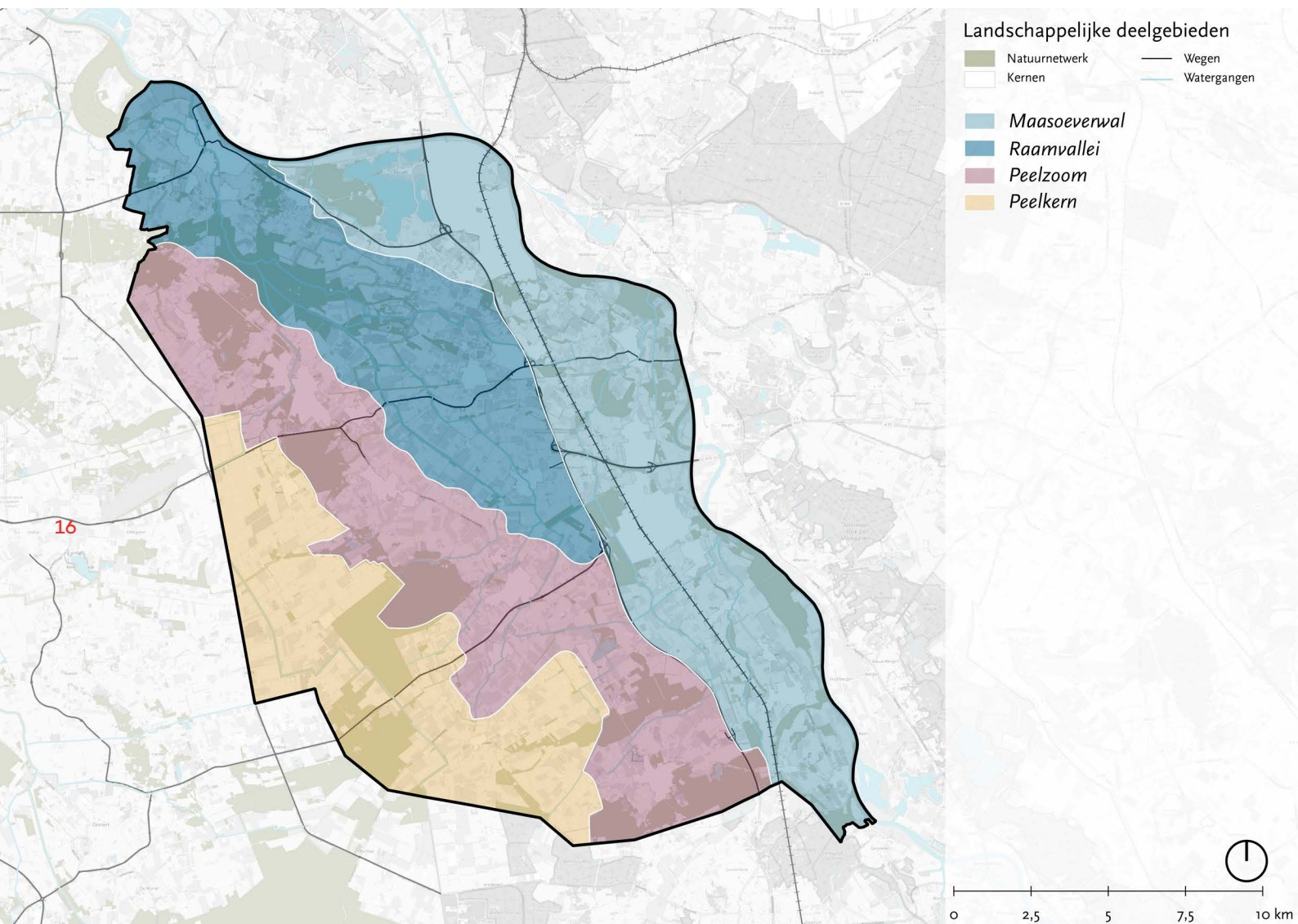

15

Afbeelding 4. Bodemhoofdklassen kaart.

Op de bodemkaart is het ontstaan van het landschap goed af te lezen. Uiterst oostelijk zien we de rivierkleigronden in het maasdal. Westelijk daarvan ligt een brede zone met oude rivierkleigronden op de plek waar vroeger de Maas heeft gestroomd. Dit is uitermate vruchtbare grond voor diverse vormen van tuinbouw, akkerbouw en boomteelt. Maar het is ook het gebied waar de meeste verstedelijking heeft plaatsgevonden.

In twee stroken zijn de oude bouwlanden te herkennen. Dit zijn de noord-zuid gerichte stroken waar de meeste kernen in de gemeente zijn gevestigd. Ten westen van de stroken met oude bouwlanden bevindt zich een homogeen gebied met podzolgronden en natte eerdgronden. Dit is de peelkern. Tussen de peelkern en het gebied met oude rivierkleigronden bevindt zich een mozaïek aan bodemtypes. Dit is de peelzoom.

Afbeelding 5. Op basis van de landschappelijke kenmerken hanteren we in de visie vitaal landelijk gebied een gebiedsindeling bestaande uit vier deelgebieden.

2.2. Het natuur- en watersysteem

De natuur

De natuur in de gemeente Land van Cuijk wordt gekenmerkt door twee parallelle lijnen aan de Maas. De eerste loopt direct langs de Maas en vormt met de uiterwaarden en oeverwallen het Unesco Maasheggen gebied. De tweede lijn ligt op de peelzoom en vormt de grens tussen de peeltoren en de Raamvallei. Tussen deze twee grotere lijnen liggen verschillende beken en landschapselementen. Samen vormt dit de basis van het Natuurnetwerk Brabant. Hiernaast liggen rondom de grotere natuurgebieden ook een bufferzone in de vorm van de Groenblauwe Mantel.

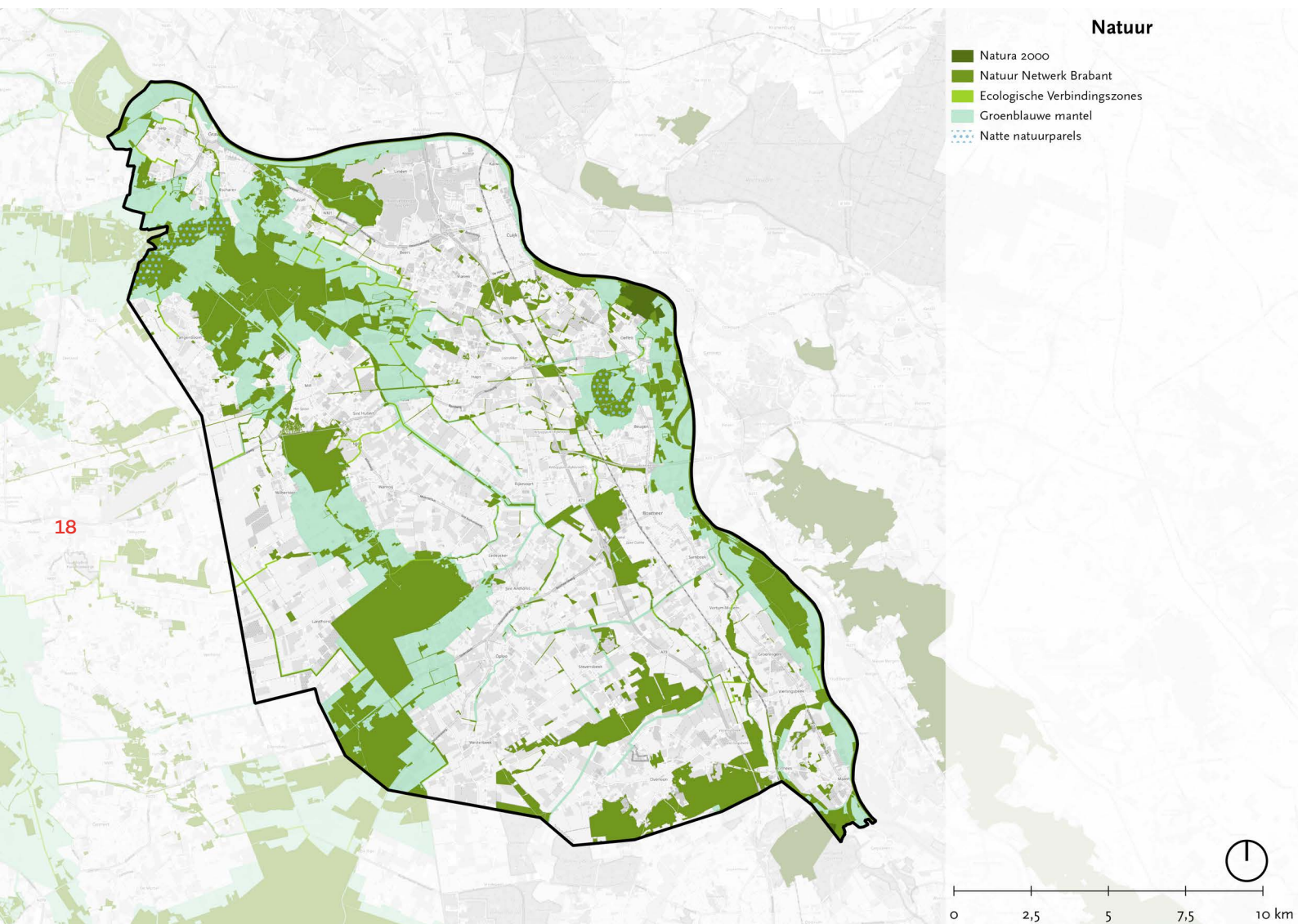
Gebieden die vallen binnen het Natuurnetwerk Brabant zijn bestaande natuurgebieden. Deze worden beschermd. De groenblauwe mantel is een gebied met belangrijke nevenfuncties voor natuur en water. Het behoud en vooral de ontwikkeling van natuur, water (-beheer) en landschap is in de groenblauwe mantel een belangrijke opgave.

Verspreid over de gemeente zijn diverse natuurgebieden met een recreatieve functie aanwezig. De natuurgebieden rond Sint Anthonis en Mill waren vroeger oude heidegronden die gebruikt werden als begrazingsgebied voor de boeren. Later zijn delen van deze gebieden bebost (onder andere voor de mijnbouw). De meeste bossen zijn nog altijd grotendeels naaldbossen. Het zijn armere zandgronden, die gevoelig zijn voor verdroging. Daarnaast hebben we enkele grote recreatieplassen zoals de

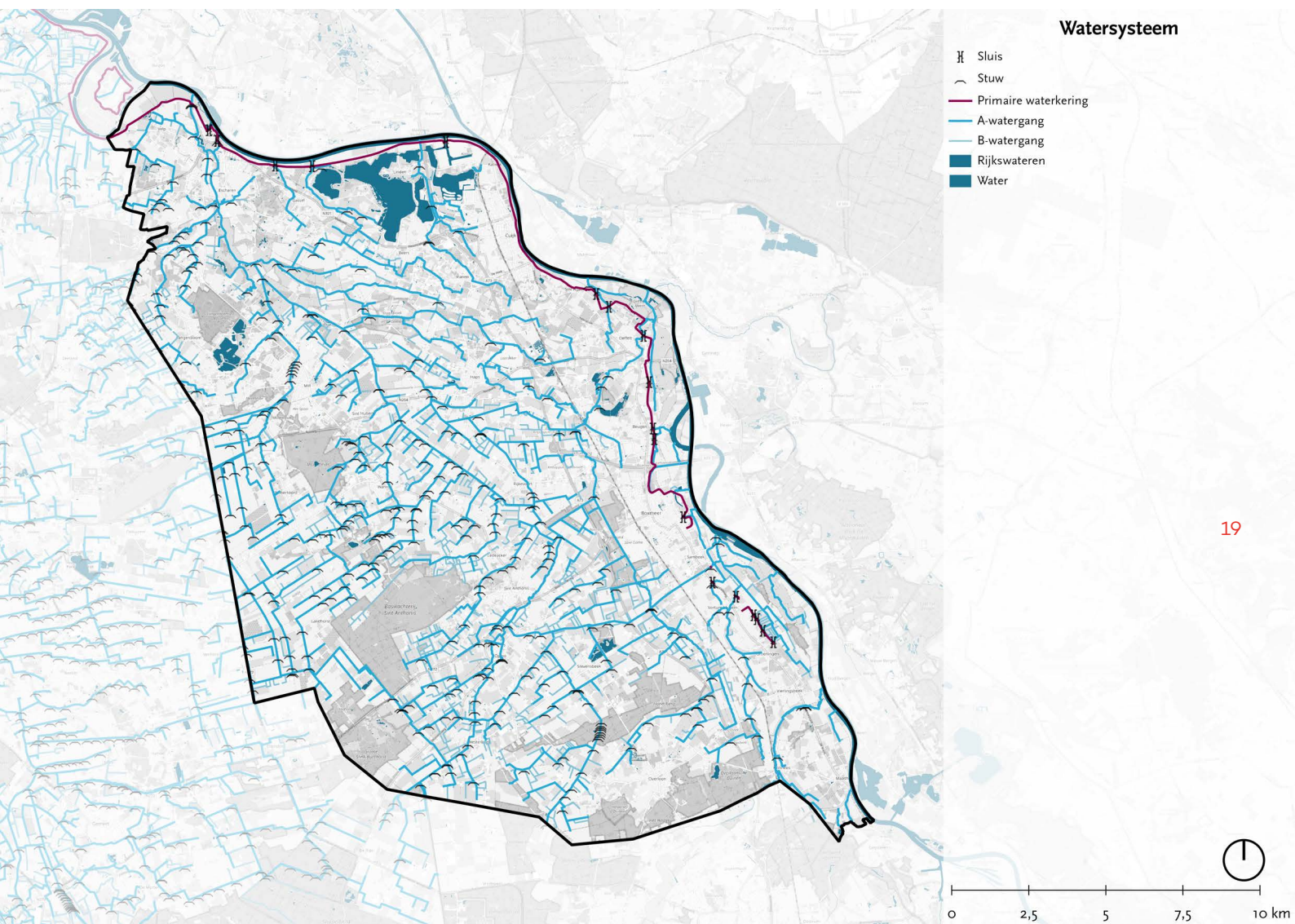
Kraaijenbersge Plassen bij Cuijk. Deze zijn ontstaan door grote zandwinningen. Rond deze plassen zijn verschillende recreatieve voorzieningen opgekomen die zowel door inwoners van de gemeente als door bezoekers gebruikt worden. Hierdoor dragen de recreatieplassen en de omliggende voorzieningen bij aan de opkomende toeristische sector in de gemeente. Daarnaast hebben ze een ecologische waarde door de aantrekkingskracht van watervogels en andere flora en fauna.

De Maasheggen is een van de meest waardevolle natuurgebieden van de gemeente, en heeft als enige gebied in Nederland de status als Unesco biosfeergebied. Het is het meest omvangrijke hege-landschap van Nederland, waar een mozaïek van hege, weides, drinkpoelen en oude knotbomen al eeuwen een veilige thuishaven bieden aan een bijzondere verscheidenheid aan planten en dieren. De Maas heeft direct invloed op het gebied wat voor veel dynamiek zorgt. Met de status mens en biosfeer wordt bedoeld dat in dit gebied mens en natuur samenleven en er intensief wordt samengewerkt aan duurzame ontwikkeling en aan doelen op gebied van economie, natuur, toerisme en water.

De kwetsbaarheid van de natuur bestaat uit een vermindering van de kwaliteit van gebieden en een verlaging van de biodiversiteit door teveel aan stikstofdepositie op de natuurgebieden, verdroging en de versnippering van leefgebieden voor soorten en de uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen..

Afbeelding 6. Ligging van de natuurgebieden en de groenblauwe mantel.

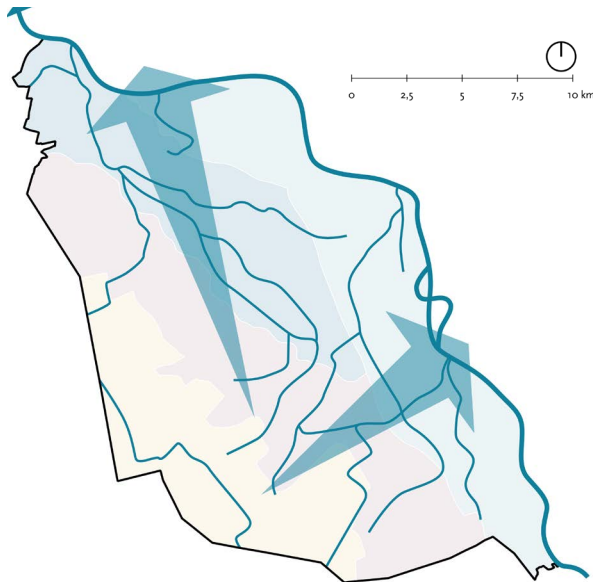

Afbeelding 7. Kaart watersysteem.

De waterhuishouding

De waterhuishouding binnen de gemeente wordt bepaald door haar landschappelijke ligging, in de overgang tussen de Peel en de Maas. Al het water komt uiteindelijk van de hoge gronden in de Maas, binnen of buiten de gemeentegrens. Vanaf de peelkern stroomt het water, via een groot aantal stuwen, naar de Raamvallei. Hier komen verschillende oude beken samen. Hieruit stroomt het water langs de Peelrand richting Grave waar het de Maas bereikt.

Er zijn ook enkele sluizen bij de Maas aanwezig, van waaruit het water van de Maas het bekensysteem

Afbeelding 8. Hoofdstroomrichting van het water binnen de gemeente.

kan bereiken. Hiermee wordt in droge perioden het peil van de belangrijkste A-watgangen behouden. Dit heeft wel een effect op de waterkwaliteit, die op enkele plekken al laag ligt. Het toegevoegde water van de Maas is vaak al enigszins verontreinigd, waardoor metingen van de waterkwaliteit niet altijd voldoende zijn.

De Kaderrichtlijn Water (KRW), door de Europese Unie ingesteld in 2000, schrijft voor dat uiterlijk in 2027 de kwaliteit van het Europese oppervlaktewater en grondwater op orde moet zijn. De kwaliteit van grond- en oppervlaktewater is belangrijk voor de ecologische waarde en voor de kwaliteit van bijvoorbeeld drinkwater. Bovendien moeten de doelen van de kaderrichtlijn water de effecten van overstromingen en droogte beperken. Daartoe moeten EU lidstaten ervoor zorgen dat er niet teveel grondwater wordt onttrokken en het grondwater voldoende wordt aangevuld^{1,2}. Voor de landbouw is de kaderrichtlijn water belangrijk

-
- 1 Kort, G. (n.d.). Hoe staat het met de voortgang van de Kaderrichtlijn Water in Nederland? - Europa decentraal. Europa Decentraal. <https://europadecentraal.nl/praktijkvraag/voortgang-kaderrichtlijn-water/>
 - 2 Kaderrichtlijn water. (n.d.). Informatiepunt Leefomgeving. <https://iplo.nl/thema/water/oppervlaktewater/kaderrichtlijn-water/>

in het licht van grondwateronttrekkingen en het beperken van uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen. Nitraat is hierbinnen een belangrijke stof. Kunstmest en dierlijke mest is belangrijk voor de groei van gewassen. Het deel dat niet door de planten wordt opgenomen spoelt grotendeels als nitraat uit naar het grondwater. Dit tast de kwaliteit van grondwater aan. Bodem en water sturend wordt komende jaren steeds belangrijk en zal ook effect hebben op de productie van de landbouw. Bovendien worden verschillen in bodemgeschiktheid weer prominenter. Zo heeft een oude enkeerdgrond een grotere natuurlijke bodemvruchtbaarheid dan podzolgronden (die we in de jongere ontginningsgebieden zien). Ook bevat de grond meer organische stof, die het water beter vasthoudt en minder gevoelig is voor uitspoeling. Bij het halen van de doelen in de kaderrichtlijn water is dat dus een voordeel.

Uiterlijk in 2027 moeten de door de KRW aangewezen wateren voldoen aan de vastgestelde doelen. EU lidstaten maken elke zes jaar voor elk stroomgebiedsdistrict een stroomgebiedbeheerplan (SGBP) met doelstellingen voor het grond- en oppervlaktewater en de maatregelen die ze nemen om die doelen te bereiken.

De kwetsbaarheid van de waterhuishouding is het risico op verdroging en verdergaande verlaging van de grondwaterstanden, wat zorgt voor verdroging in de zomer en wateroverlast in winter en voorjaar. Daarnaast is de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater kwetsbaar door uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

Kans op overstroming

Kans op droogte

22

Hitte-Eiland-Effect

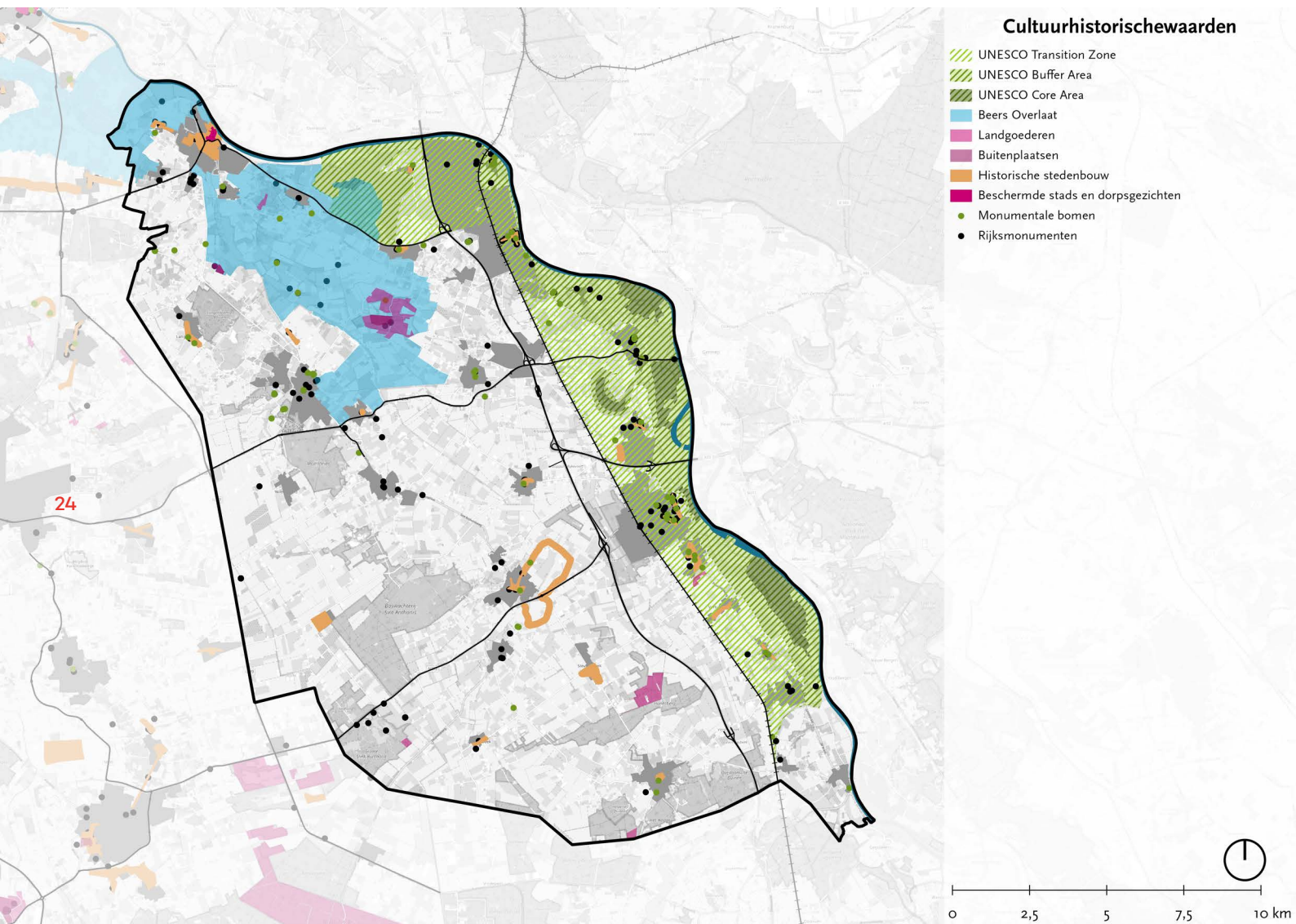

2.3. Cultuurhistorie

De geschiedenis van Land van Cuijk gaat ver terug en dat brengt ook cultuurhistorische waarden uit verschillende tijdvakken met zich mee. Zo zijn er veel Romeinse sporen gevonden. De weg van Nijmegen naar Maastricht ging door Cuijk over een brug van hout over de Maas en ging verder naar Blerick. De oudste vermeldingen van de andere dorpen dateren uit de Middeleeuwen, meestal na het jaar 900. De kleine kernen hebben nagevoel allemaal een agrarische oorsprong. Ze ontstonden in twee noord-zuid lopende banden door de gemeente. Hier zijn tal van oude kerken, huizen en boerderijen te vinden. Ook is de archeologische verwachtingswaarde er hoog. Op enkele plaatsen in de gemeente zijn landgoederen opgericht, die door het voorkomen van landhuizen, (pacht)boerderijen, landerijen en natuur een bijzonder ensemble vormen. De stapsgewijze ontginning van het landschap bracht ook heel verschillende groenstructuren met zich mee. De gemeente kent dan ook tal van waardevolle groenstructuren. Een bijzondere vermelding krijgt hierbinnen het Unesco biosfeer gebied Maasheggen. De Maasheggen is een eeuwenoud, rivier gebonden heggelandchap. De Maasheggen vormen het oudste cultuurlandschap van Nederland en wordt gekenmerkt door kleine weides omgeven door (gevlochten) heggen. Dit mozaïek van heggen biedt samen met weides, drinkpoelen en oude knotbomen al eeuwen een leefgebied voor vele soorten planten en dieren. Er is nog 2.000 hectare van dit heggengebied in stand gebleven.

Aan de noordzijde bevindt zich een ander bijzonder fenomeen, de Beerse Overlaat. De Beerse Overlaat vormde vroeger een overstroombare bedding, die van de Maas was gescheiden door een lage dijk. Bij hoogwater liep dit gebied onder en vormde dan een tijdelijke rivier. Op die manier werd voorkomen dat andere polders onder water liepen. De Overlaat werd in 1942 gesloten, maar de open polders in deze zone herinneren nog aan de ligging van de Beerse Overlaat.

De kwetsbaarheid van cultuurhistorische waarden is een verminderde zichtbaarheid en herkenbaarheid. Er zijn kansen om cultuurhistorische waarden meer in te zetten om de recreatieve aantrekkelijkheid van een gebied te vergroten.

Afbeelding 10. Cultuurhistorische waardenkaart.

2.4. De economie van het platteland

De landbouw

Land van Cuijk heeft altijd een sterke agrarische functie gehad. De eerste mensen die zich er vestigden gingen het land bewerken voor de productie van voedsel. Dit heeft tot op de dag van vandaag grote invloed op de inrichting van het landschap. Van het historische maasheggenland-schap (Unesco biosfeergebied) langs de Maas tot de grootschalige verkaveling en veeteeltbedrijven in de Peel (NOVI-gebied). In de loop der eeuwen is uit de agrarische nederzettingen een groot aantal woonkernen ontstaan waarvan sommigen zijn uitgegroeid tot regioverzorgende kernen.

Op hoofdlijnen zien we binnen de landbouw al decennialang de grote trend naar afname van het aantal agrarische bedrijven en schaalvergroting bij blijvende bedrijven. Daarnaast zien we dat een groot deel van de bedrijven steeds verder intensificeert en tendeert naar hogere opbrengsten per hectare. Daarnaast is er een trend dat een aantal bedrijven kiest voor een biologische of natuurinclusieve vorm van landbouw of voor verbreding van de bedrijfsvoering.

Deze macrotrends zien we in Land van Cuijk ook. De veranderingen binnen de landbouw gaan snel, maar verschillen wel per sector. De afname van het aantal agrarische bedrijven lag tussen 2010 en

2021 op 27,8 %, wat redelijk overeenkomt met het landelijk gemiddelde.

In de periode van 2010 tot 2021 is het aantal melkveehouderijen met 29% gedaald. Ook was er een afname van het aantal koeien en nam het aandeel grasland en voedergewassen af. Hierin zat wel een opvallende kentering. Na een aanvankelijke stijging van het aantal runderen tot 2015 daalde het aantal runderen in de periode daarna weer tot pakweg 50.000 runderen. Dit ging gelijk op met de afschaffing van het melkquotum en de introductie van de fosfaatrechten.

Binnen de varkenshouderij en de pluimveehouderij nam het aantal bedrijven eveneens sterk af. Het aantal varkenshouderijbedrijven met maar liefst 49% en het aantal pluimveebedrijven met 25%. Het aantal varkens en kippen nam echter niet af of nam zelfs toe. Dat betekent dat de blijvende bedrijven zich hebben kunnen ontwikkelen en dat het aantal dieren per bedrijf is toegenomen. Binnen de varkenshouderij nam het gemiddelde aantal dieren toe van 2860 per bedrijf naar 6075 per bedrijf.

De akkerbouw laat een heel ander beeld zien. Het aantal bedrijven neemt afgelopen jaren weer licht toe en de hoeveelheid areaal nam tussen 2017 en 2021 met bijna 1.000 ha toe. Ook in de tuinbouw nam het areaal toe met 30%. Afgelopen jaren zien we ook de komst van hele nieuwe teelten naar de gemeente, zoals de bloemeteelt.

De verwachting is dat het aantal agrarische bedrijven in de toekomst verder zal afnemen. Uit onderzoek van de ZLTO blijkt dat een aanzienlijk deel van de bedrijven met een ouder bedrijfshoofd geen opvolger heeft. In de dierenhouderijen heeft ruim de helft wel een opvolger. Binnen de akkerbouw weet 25% van de bedrijfshoofden die ouder is dan 55 jaar dat ze een opvolger heeft. Het is dus te verwachten dat veel bedrijven zullen stoppen of (deels) zullen worden overgenomen.

De werkgelegenheid in de landbouw beperkt zich niet tot de landbouwbedrijven zelf. De landbouw in de gemeente Land van Cuijk is sterk verweven met de industrie. Voor de gemeente zijn de landbouw en de daaraan gelieerde agrofood en agritech¹ industrie bijzonder belangrijk.

Uit de agrarische oorsprong heeft elke voormalige gemeente zich op een andere manier ontwikkeld. Zo zijn de kernen Boxmeer en Cuijk door hun ligging aan de as Nijmegen-Venlo uitgegroeid tot regionaal verzorgende centra met een sterk en innovatief agrifoodcluster. In Boxmeer (Hendrix Genetics, MSD Animaal Health, Nutreco, Marel Poultry) en Cuijk (Danone Nutricia) is een aantal internationaal opererende bedrijven gevestigd.

Cuijk heeft zich daarnaast door de aanwezigheid van de haven aan de Maas ook ontwikkeld in de handel, productie en logistiek. Boxmeer heeft met de Health Campus een sterke positie in gezondheid en farmacie. Veel van deze bedrijven zijn ontstaan uit de aanwezigheid van de landbouw in de gemeente. Hoewel een deel van de bedrijven echte wereldspelers zijn en de regio zijn ontgroeid, zijn de lokale banden tussen agrarische bedrijven en industrie bij een deel van de bedrijven nog altijd sterk. Zo komen er nog altijd nieuwe innovatieve bedrijven bij, vinden er vanuit grote bedrijven proeven plaats bij lokale bedrijven en zijn er proeftuinen ontwikkeld om nieuwe ontwikkelingen te testen. Een voorbeeld van een proeftuin is agroproeftuin De Peel. Hier werken agrarische ondernemers en andere partijen samen aan vormen van verduurzaming en nieuwe verdienmodellen.

Van oudsher wordt er volop geïnnoveerd in de landbouw. Nieuwe vragen uit de markt, de ruimtedruk in Nederland en strengere eisen aan het milieu leiden telkens tot nieuwe innovaties en veranderende bedrijfsmodellen.

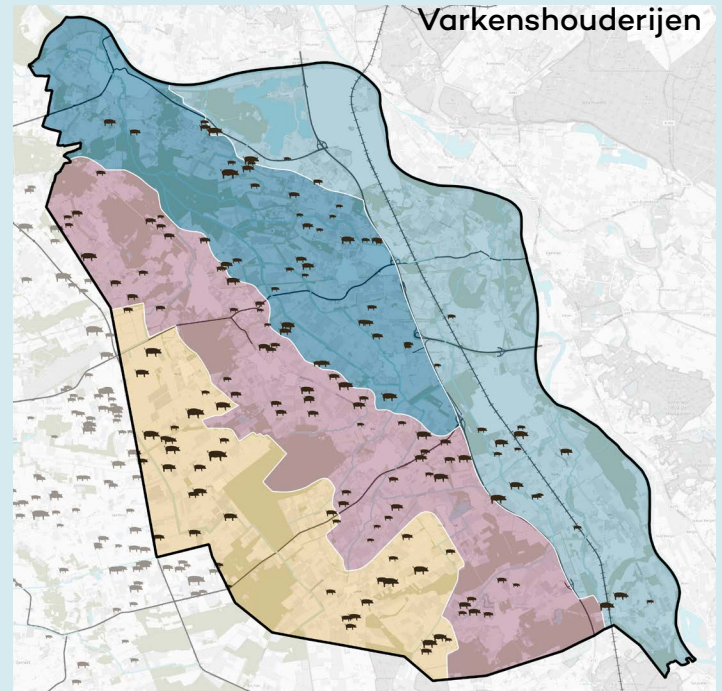
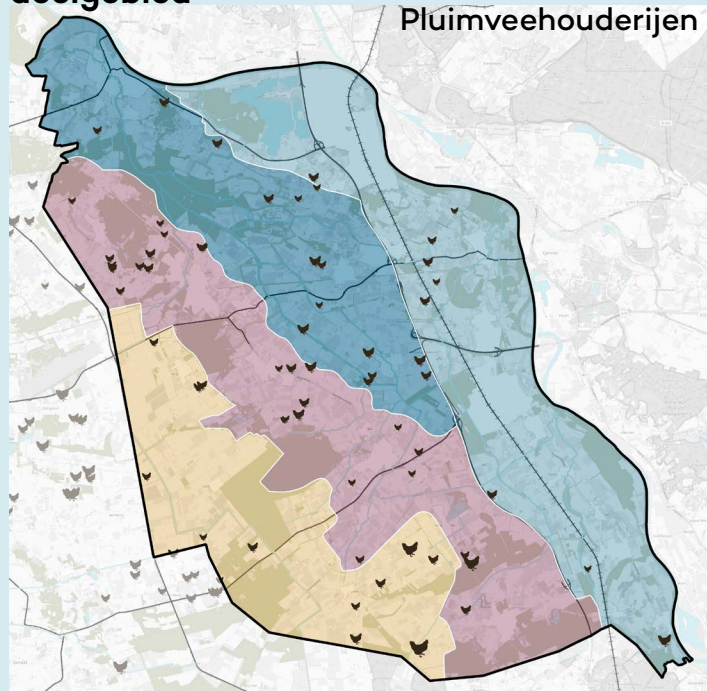
1 Agritech verwijst naar het benutten van technologie en innovatie in de landbouwsector.

Belangrijke innovaties die we momenteel in de landbouw zien zijn:

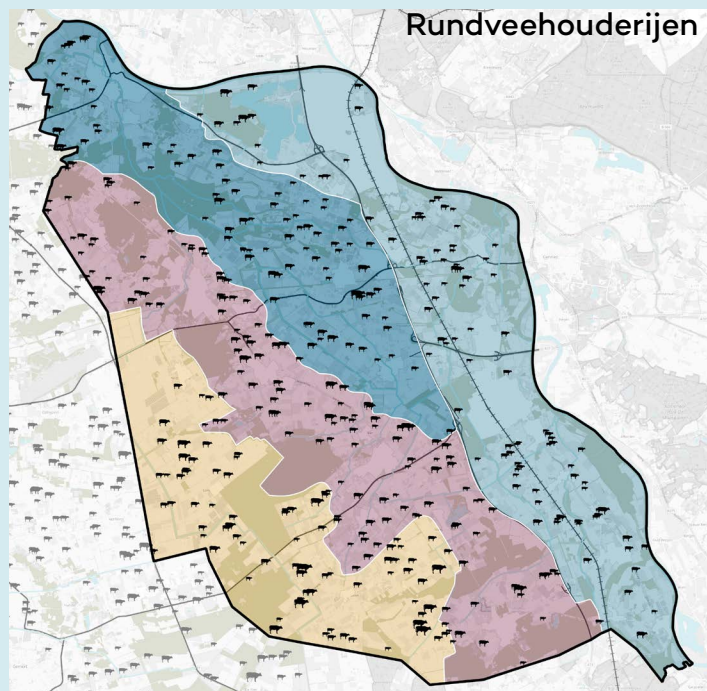
- Het combineren van gewasteelt en dierlijke teelt in al dan niet gesloten systemen.
- Het inzetten van nieuwe teelten, zoals biobased teelten, als onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering.
- Het inzetten van mestvergisting bij veehouders om het teveel aan mest te kunnen verwaarden en de kringloop te sluiten.
- Opzetten van meet- en monitoringssystemen om de biodiversiteit, waterkwaliteit en milieu output te meten.
- Nieuwe vormen van stallen en vloeren om emissies uit stallen terug te brengen.
- Nieuwe teeltmethoden in de tuinbouw en boomteelt om het gebruik van water en gewasbeschermingsmiddelen te beperken en uitspoeling te verminderen.
- Vormen van natuurinclusieve landbouw, zoals regeneratieve landbouw, agroforestry, strokenteelt etc.

Blok 1: Veehouderijen per deelgebied

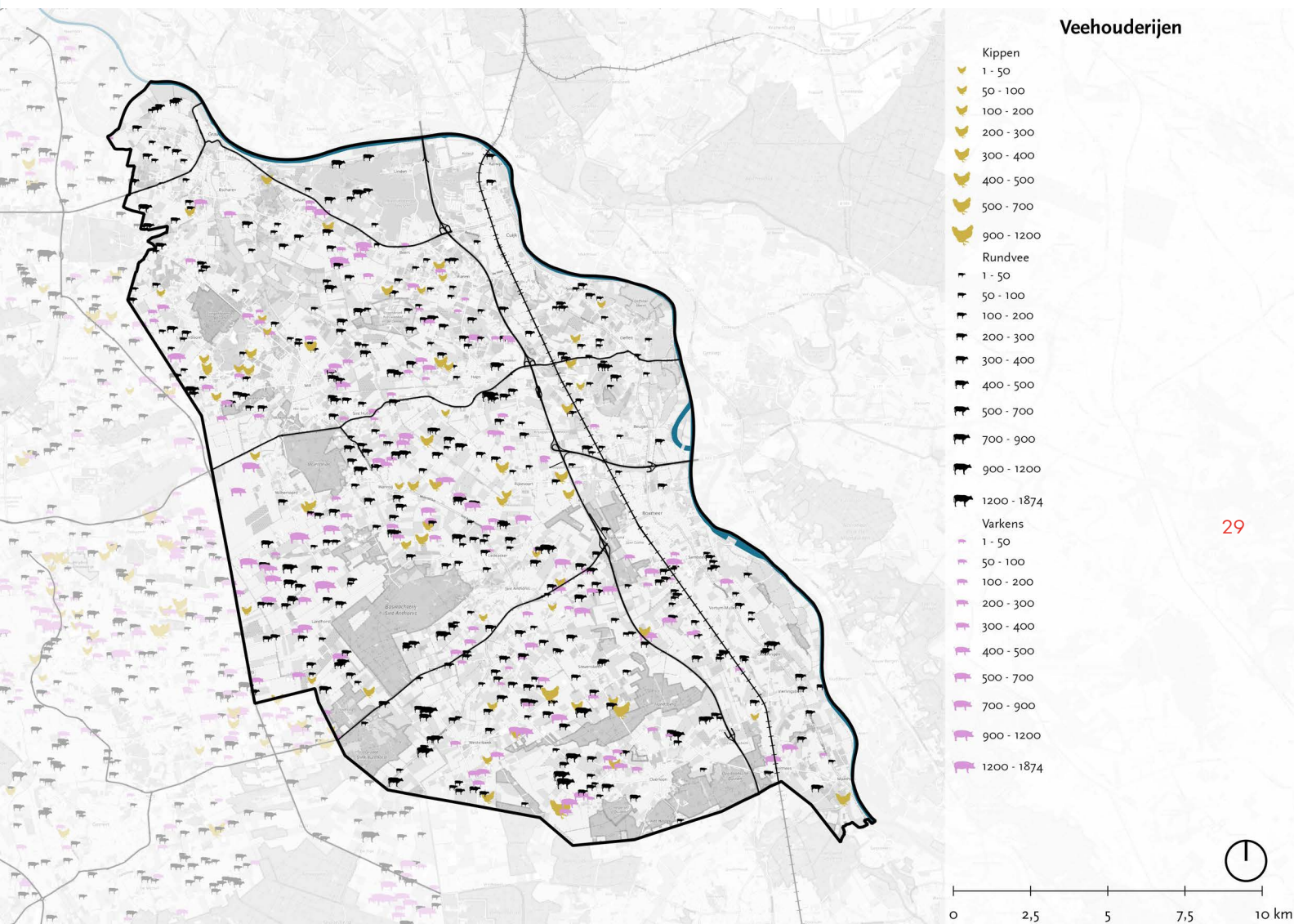
28

Pluimveehouderijen komen in de Maasvallei, de kern van de Raamvallei en in de noordelijke helft van de peelkern minder voor.

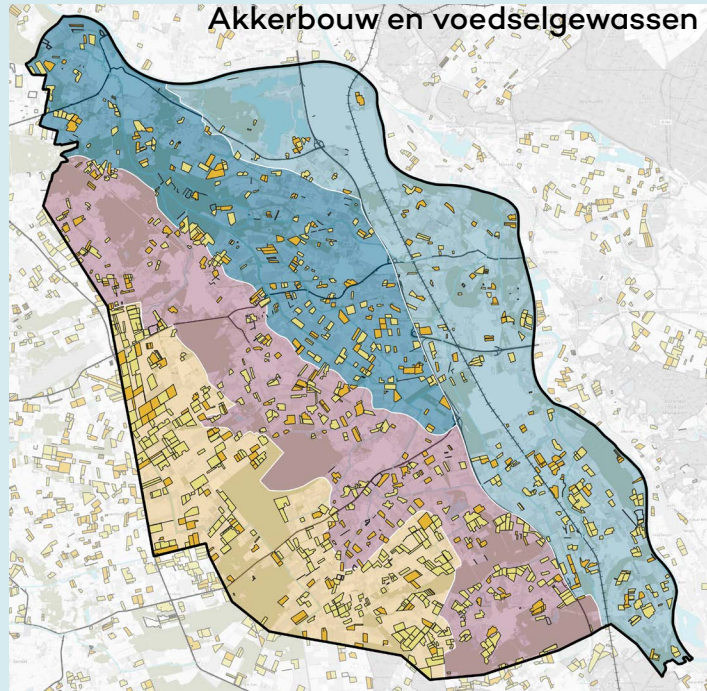
Varkenshouderijen komen verspreid voor, met name in de peelkern en de peelzoom. In de Maasvallei en de kern van de Raamvallei bevinden zich minder varkenshouderijen. Opvallend is de dichtheid van varkenshouderijen op de rand van de Raamvallei.

Rundveehouderijen liggen verspreid over alle deelgebieden.

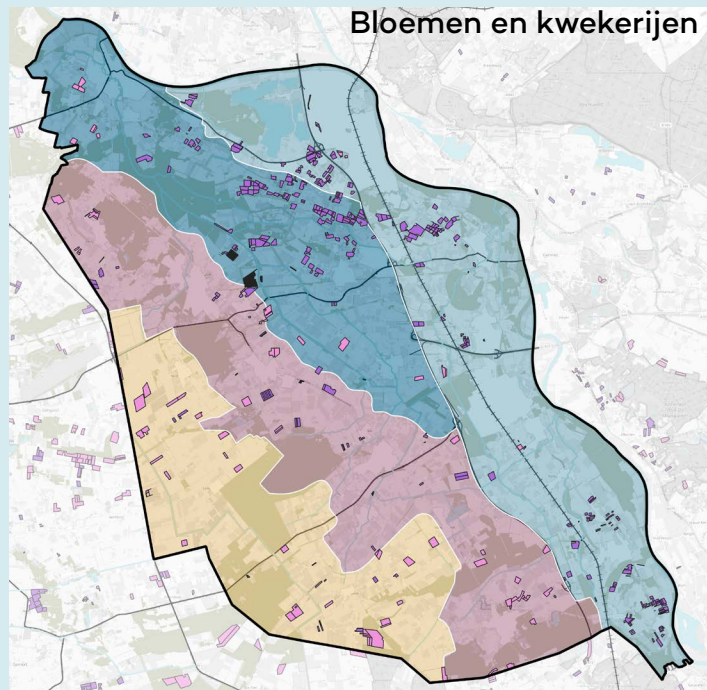
Afbeelding 11. Op bovenstaande kaart is goed te zien hoe de spreiding is van veehouderijen over de gemeente.

Blok 2: Landgebruik per deelgebied

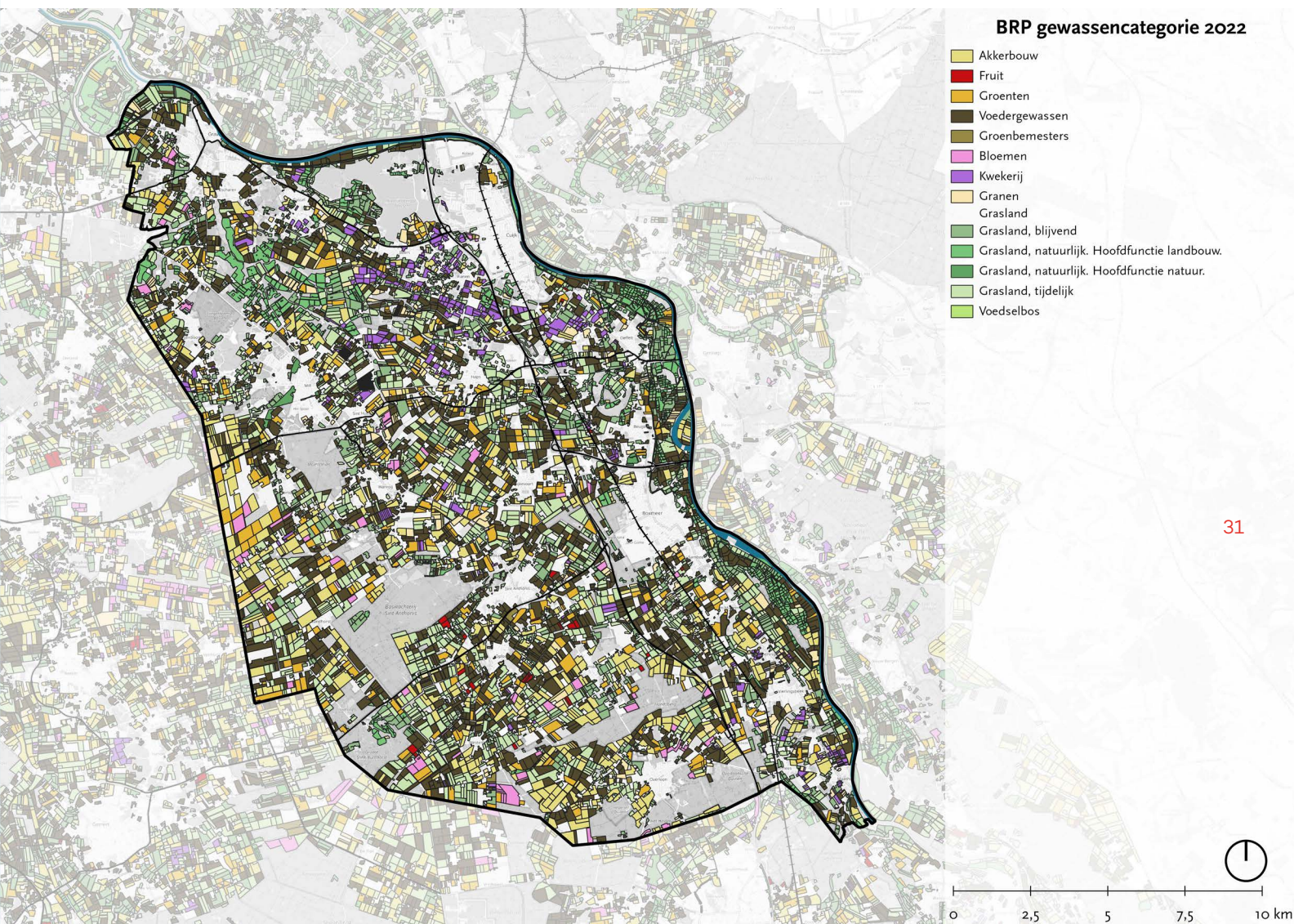

Akkerbouw en voedselgewassen komen verspreid voor. Op de maasoeverwal iets minder dan de andere gebieden. In het noordelijke deel van de peelkern komt het meer voor.

30

Bloemen en kwekerijen komen enigszins verspreid voor, met het accent op de brede oeverwallen.

Afbeelding 12. Op bovenstaande kaart is goed te zien hoe gevarieerd het grondgebruik is in de gemeente Land van Cuijk.

3. De opgaven voor het landelijk gebied

3.1. Opgaven in de landbouw

De huidige verdeling van functies heeft zijn grenzen bereikt. Door de succesvolle uitbreiding en intensivering van de landbouw is de milieubelasting op de leefomgeving en de natuur de afgelopen zeventig jaar sterk toegenomen. Op dit moment kennen veel natuurgebieden een teveel aan stikstofdepositie, wat effect heeft op de planten- en diersoorten die er voorkomen. Het water is door de uitspoeling van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen (maar ook door de inlaat van water uit de Maas in drogere periodes) op veel plaatsen van een lage kwaliteit. Functies in het landelijk gebied en in de randen van de dorpen zitten er elkaar regelmatig in de weg met verkeersknelpunten, geuroverlast en andere hinder tot gevolg.

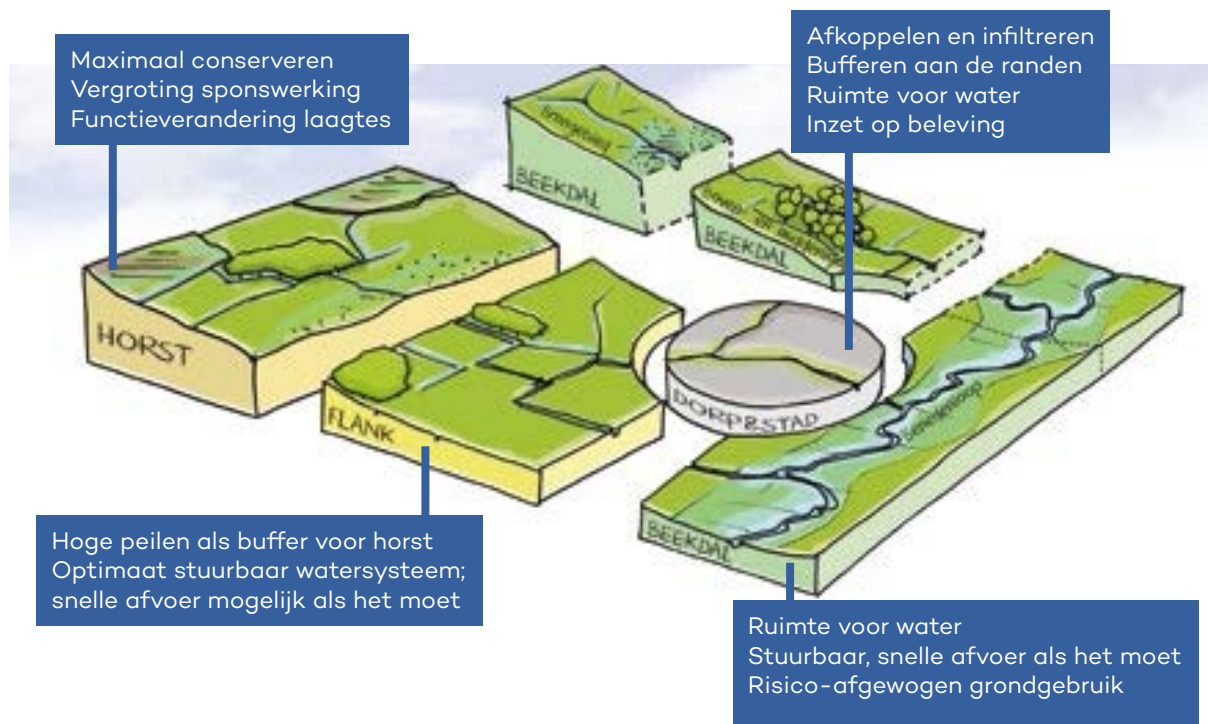
Er ligt voor de toekomst een grote opgave om de ontwikkeling van de landbouw meer in evenwicht te brengen met het natuurlijke systeem en knelpunten tussen functies weg te nemen.

Tegelijk zijn de ontwikkelingsmogelijkheden voor veel agrarische bedrijven door de steeds strengere regelgeving beperkt. Dat maakt het lastig om de nodige investeringen te doen, die het bedrijf vooruithelpen en knelpunten kunnen wegnemen. Veel bedrijven zien dan ook geen toekomstperspectief of hebben geen opvolging en stoppen na verloop van tijd. Stoppende agrarische bedrijven kunnen een kans zijn voor omliggende agrarische bedrijven, maar kan ook problemen geven in de vorm van leegkomende agrarische opstallen. Vrijkomende stallen kunnen soms nuttig worden gebruikt voor een nieuwe functie. Uit een onderzoek van de WUR uit 2012 blijkt dat dit landelijk om ongeveer 30 à 35% van de stallen gaat. Voor een groot deel van de stallen is hergebruik niet geschikt. Leegstand van stallen kan leiden tot verloedering of hebben een grote aantrekkingskracht op illegale activiteiten.

Het is een grote opgave om leegstand te voorkomen en een alternatief te bieden voor deze leegstand.

3.2. Opgaven ten aanzien van klimaatverandering

Als gevolg van veranderingen in het klimaat verandert onze fysieke leefomgeving. We kennen periodes van veel neerslag (met name in het najaar en de winter) en periodes in de zomer van langdurige droogte en hogere temperaturen. De afgelopen 5 jaar kenden we viermaal een bijzonder droge zomer met grote problemen voor de landbouw en de natuur tot gevolg. In droge bosgebieden kan het risico op natuurbranden toenemen. De verandering van klimaat leidt ook tot nieuwe ziektes en plagen.

Afbeelding 13. Het verhaal van de Aa: principes en bouwstenen voor een klimaatrobuust watersysteem.

Opgaven ten aanzien van het watersysteem

Ons watersysteem is op deze veranderingen nog niet ingespeeld. Het watersysteem is bijzonder efficiënt ingericht. Door de aanleg van een uitgebreid slotenstelsel kan het regenwater in het voorjaar worden afgevoerd, waardoor agrariërs vroeg in het voorjaar het land op kunnen voor bemesting en bewerking. Vijftig jaar geleden viel er in de zomer gemiddeld voldoende water voor de groei van de gewassen. Veel agrariërs maken gebruik van grondwaterputten om gewassen te beregenen als er een tekort aan regenwater is. Hierdoor daalt in veel gebieden echter de grondwaterstand, zodat dit geen duurzaam systeem is. Ook stelt het waterschap vanwege de droogte steeds vaker een beregeningsverbod in met alle gevolgen voor agrariërs van dien. Natuurgebieden hebben eveneens sterk te leiden onder de verdroging. De Grote Peel werd afgelopen jaren zo droog, dat hier zelfs een grote natuurbrand is uitgebroken. Een deel van de natuurgebieden is bovendien afhankelijk van een hoog grondwaterpeil, zodat de ecologische kwaliteit bij droogte sterk achteruitloopt. Om de (natte) natuurgebieden beter te beschermen tegen droogte dient de grondwaterstand te worden verhoogd.

Een belangrijke opgave in het landelijk gebied is om het water in natte periodes beter vast te houden, beter om te gaan met droogte en de grondwaterstand in sommige gebieden te verhogen.

Opgaven ten aanzien van de opwek van energie

De voortgaande klimaatveranderingen, geopolitieke verschuivingen en grondstoffenschaarste zorgen voor revolutie in de energiesector. Er is daarom toenemende aandacht voor alternatieven en innovaties. Een deel van de oplossing is minder energie gebruiken. Er is een trend gaande om steeds meer energie te besparen. Op de korte termijn wordt vooral gekeken naar grootschalige en kleinschalige opwek van duurzame energie door middel van zon en wind. Op termijn worden alternatieven verwacht, maar het is nog onzeker welke dat zijn en welke het beste kunnen worden toegepast in de gemeente.

Een belangrijke opgave voor de gemeente is om voldoende ruimte te maken voor de opwek van duurzame hernieuwbare energie. Daarnaast zijn maatregelen en oplossingen nodig om energie op te slaan of tot gesloten energiesystemen te komen.

Opgaven ten aanzien van natuur en biodiversiteit

De biodiversiteit is de afgelopen jaren prominent op de agenda komen te staan. Het verschijnen van een Nederlands-Duitse studie eind 2017, over de massale sterfte van insecten in heel West-Europa, luidde voor veel mensen en organisaties de noodklok. Analyses lieten een afname zien van meer dan 75% van de insecten in de periode 1989-2017. Vooral de intensivering van de landbouw, in de vorm van schaalvergroting, intensiever grondgebruik, aanvoer van kunstmest en veevoeder, gebruik van pesticiden en uitspoeling (afvalstoffen, mest, chemicaliën), heeft geleid tot een desastreuze achteruitgang van de biodiversiteit. Studies van het Planbureau van de Leefomgeving laten zien dat Nederland, als het gaat om de (gunstige) staat van instandhouding van habitattypen, in Europa onderaan bungelt. Hoewel we van Land van Cuijk geen exacte gegevens hebben, wordt hier door stakeholders ook een achteruitgang gezien. Dit is problematisch voor de veerkracht en het herstel-

vermogen van het natuurlijk bodem- en watersysteem en de natuur¹. De gemeente heeft intussen wel een nulmeting uitgevoerd, zodat we de veranderingen in de biodiversiteit kunnen volgen.

Een belangrijke opgave voor de gemeente is om bestaande natuurgebieden te beschermen, de stikstofdepositie op natuurgebieden te verlagen en de algehele biodiversiteit in het landelijk gebied te verhogen.

1 Centraal Bureau voor de Statistiek. (2020, February 5). Afname flora en fauna in agrarisch gebied sinds 1900. Centraal Bureau Voor De Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2020/06/afname-flora-en-fauna-in-agrarisch-gebied-sinds-1900>

Opgaven ten aanzien van gezondheid

Afgelopen decennia is er steeds meer aandacht gekomen voor de gezondheid van mensen en hun leefomgeving. Een hoge veedichtheid kan schadelijke effecten voor dieren en de volksgezondheid hebben. Als er veel veehouderijen dicht bij elkaar zitten, is de kans op de verspreiding van dierziekten en zoönosen groter. Voorbeelden daarvan zijn de relaties tussen het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het voorkomen van Parkinson en de Q-koorts. Ook draagt de intensieve veehouderij bij aan hogere concentraties fijnstof. Uit onderzoek is gebleken dat dit de kans op ziekten aan longen en luchtwegen verhoogt. GGD's in Nederland adviseren daarom steeds vaker om een ruime afstand aan te houden tussen intensieve veehouderijbedrijven en woongebieden. De adviezen variëren van 300 tot 500 meter.

Opgave voor de gemeente is om te werken aan een gezonde leefomgeving.

Kortom, er liggen grote opgaven in het landelijk gebied:

- Voldoende ruimte voor de opwek van duurzame en hernieuwbare vormen van energie.
- Vasthouden van regenwater en voorkomen van verdroging.
- Vergroten van de biodiversiteit en ecologische kwaliteit in het landelijk gebied.
- Meer aandacht voor het wegnemen van ongezonde leefomstandigheden.
- Terugdringen milieubelasting door stikstof, fijnstof en geuroverlast.
- Voorkomen van leegstand van stallen.

4. Visie op de toekomst (de stip op de horizon voor 2040)

4.1. Onze ambities

In dit hoofdstuk presenteren we de visie op de transities in het landelijk gebied. Om al onze doelen en ambities te kunnen halen, zijn keuzes nodig en aanpassingen bij bestaande functies. Voor de vijf transitiesporen kiezen we een aantal uitgangspunten:

- We willen op termijn **aangepast zijn aan de veranderingen in het klimaat**. Dat betekent dat we flexibeler willen kunnen inspelen op de weersomstandigheden en risico's als overstroming of natuurbranden willen minimaliseren. We kiezen daarom voor het beter vasthouden van water en we wijzen gebieden aan waar we grondwaterpeilen willen verhogen. Zo veel mogelijk met agrariërs samen, bijvoorbeeld door de sponsoring van de bodem te vergroten, door peilgestuurde drainage, maar er zijn ook gebieden nodig om het waterpeil in zijn geheel te verhogen. In principe vinden we dat de opvangcapaciteit overal verbeterd moet worden, maar specifiek op de horst en in de beekdalen krijgt het beter vasthouden en bergen van water prioriteit.
- We willen in 2045 **energieneutraal** zijn. Hoewel een deel van onze opgave in het stedelijk gebied zal landen en we in gaan zetten op energiebesparing, ligt er een grote opgave voor de opwek van duurzame hernieuwbare energie in het landelijk gebied. De doelen en beleid ten aanzien van de opwek van duurzame energie staan nader uitgewerkt in het beleidskader zon op land en het windbeleid (vastgesteld in december 2023).
- We willen **meer natuur en de kwaliteit van natuurgebieden versterken** en zorgen voor voldoende uitwisseling van soorten tussen natuurgebieden. Ook willen we de biodiversiteit van het hele landelijk gebied vergroten. Dat betekent dat we binnen de hele gemeente de milieukwaliteit willen verhogen en overal de basiskwaliteit van de natuur halen.
- We willen de **woon- en leefkwaliteit** van inwoners vergroten. Met name rond de woonkernen willen we een hoge milieukwaliteit en meer mogelijkheden voor recreatief medegebruik en 'bewegen'. Ook willen we daar de gezond-

heidsrisico's verkleinen. De doelen en het beleid ten aanzien van natuur staan uitgewerkt in de natuurvisie van de gemeente Land van Cuijk (vastgesteld in december 2023).

- **De landbouw blijft een belangrijke sector voor Land van Cuijk.** De landbouw is van oudsher verankerd in onze cultuur, heeft een essentiële rol in het beheer van ons landschap en is een aanjager van onze sterke economie. We zien onszelf (ook) op lange termijn als producent van voedsel en kennis (over voedsel). We kiezen niet voor één soort landbouw. **De diversiteit van de landbouw blijft een kracht.** Door de verschillende landschappen en bodemtypes zijn we een goed gebied voor verschillende takken. Diversiteit maakt ons ook naar de toekomst minder kwetsbaar (landbouwsectoren fluctueren door de tijd) en diversiteit houdt ook op lange termijn onze economie sterk. Bovendien helpen verschillende soorten bedrijven elkaar in het sluiten van kringlopen.

4.2. Onze visie op de transitie van het landelijk gebied

In onze visie ontwikkelt het landelijk gebied zich tot een duurzaam, economisch sterk platteland met robuuste natuurgebieden en een hoge woon- en leefkwaliteit. We willen op lange termijn dat de natuurgebieden robuust zijn, dat soorten eenvoudig kunnen migreren en we willen een prettige plek zijn om te wonen, te werken en te leven. Zonder een aantrekkelijk woon-, werk- en leefklimaat zal onze bevolking sterker vergrijzen, neemt de beroepsbevolking af en zal de economische kracht ook afnemen. Met een goed woon- en leefklimaat begint alles. We zijn ervan overtuigd dat mooie en herkenbare landschappen en natuurgebieden daar een essentiële rol in vervullen. In onze visie zetten we dan ook volop in op het behoud van en versterken van ons landschap. Extra accent leggen we daarbij op de meest waardevolle en herkenbare landschappen die we hebben, zoals het Maasheggenlandschap, het landgoederengebied rond Beers, de Raamvallei en de natuurgebieden op de flanken van de horst. De gebieden rond alle woonkernen vragen ook extra aandacht. We willen de gezondheid van inwoners daar bevorderen en die gebieden extra aantrekkelijk maken voor recreatie om het huis.

Binnen het landelijk gebied ligt een belangrijke rol voor de landbouw, zowel in het beheer van het landschap als het aanjagen van een hoogwaardige economie. Agrarische bedrijven zijn van oudsher

de dragers van het landschap en we willen hen in staat stellen deze rol (weer) maximaal op te pakken. Voor een aantrekkelijk woon- en leefklimaat is hoogwaardige werkgelegenheid ook belangrijk. Omdat we van oudsher sterk zijn in agrofood, agri-tech en pharma willen we daar op blijven inzetten. En dat vraagt dat we voorop blijven lopen in een innovatieve landbouwsector, waar vernieuwingen ontstaan en worden getest. Ons landelijk gebied draagt zo bij aan de voedselzekerheid van de wereld door hoogwaardige productie en kennisontwikkeling. We worden in onze visie niet alleen producent van voedsel, maar vooral (ook) van kennis over voedsel en gezondheid.

Om goed te functioneren hebben we energie nodig. En ook daarin steken we onze nek uit. Met een diverse aanpak, voldoende ruimte en zoveel mogelijk koppelingen tussen bedrijven, instellingen en bewoners / woonkernen willen we deze energietransitie integraal gezamenlijk aanpakken. Ruimte voor ondernemerschap en nieuwe verbindingen is de focus in onze aanpak van de energietransitie.

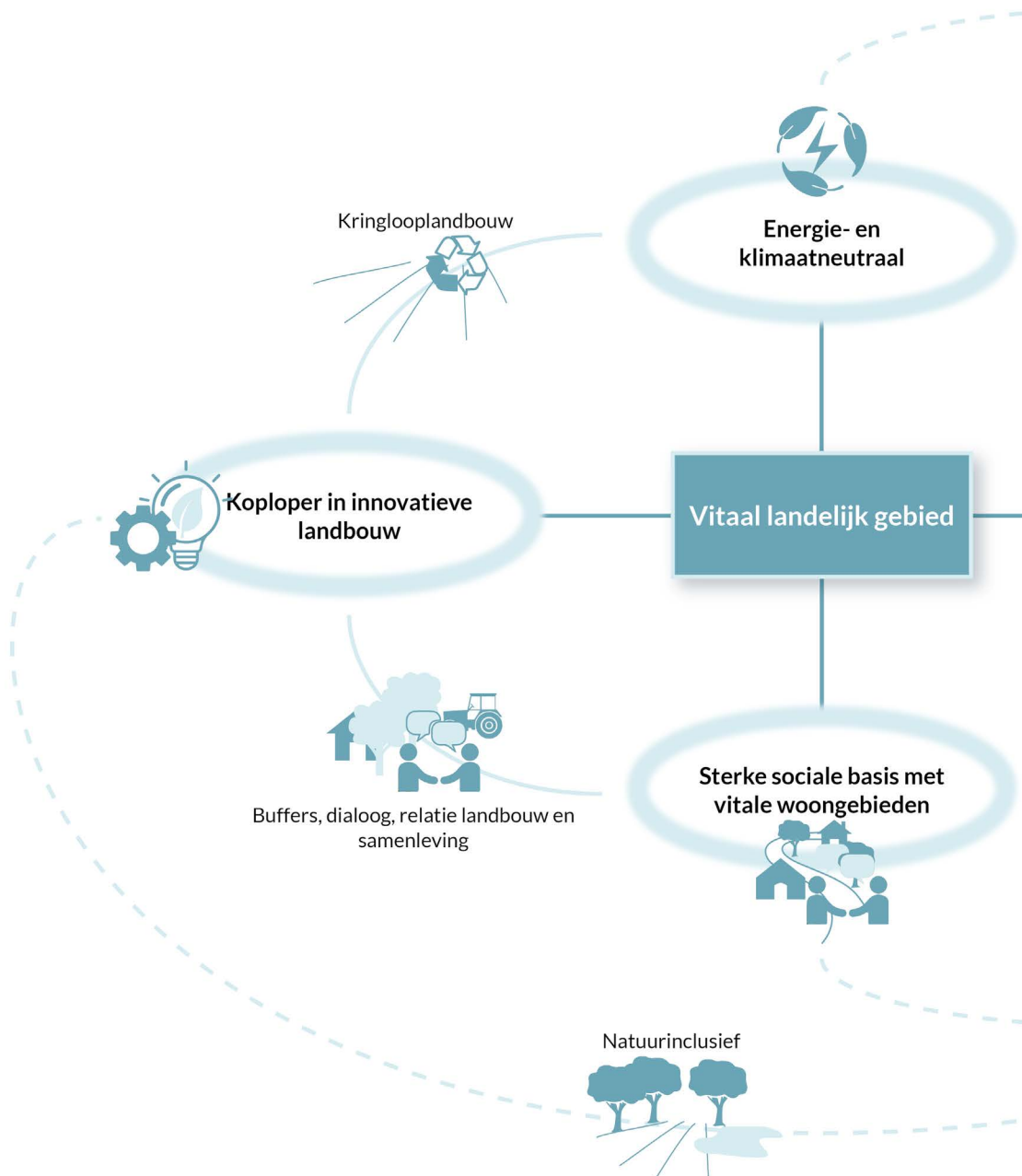
Ons landelijk gebied heeft in 2040:

- Een sterke, duurzame en gevarieerde landbouweconomie. We worden koploper in innovatieve en duurzame vormen van landbouw.
- Gezond en aantrekkelijk woon- en werkklimaat vanuit een sterke sociale basis.
- Robuuste natuurgebieden met een hoge biodiversiteit.

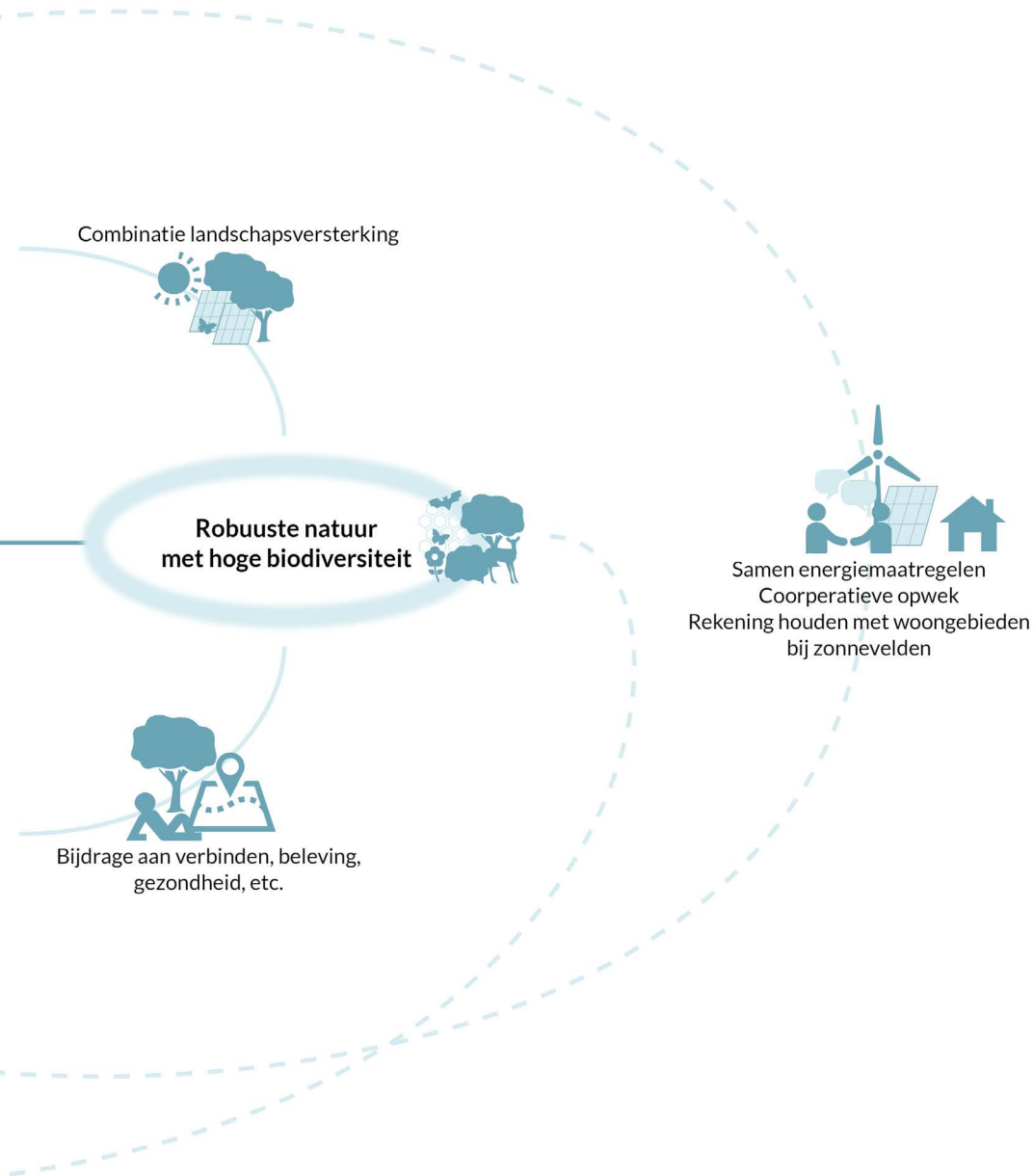
Verder draagt ons landelijk gebied bij aan:

- Onze ambitie om energieneutraal te worden in 2045. We maken ruimte voor de opwek van hernieuwbare energie en kiezen daarbij een mix aan energievormen.
- Het voorkomen van wateroverlast en tekort door (langer) vasthouden van water in ons gebied.
- Het verhogen van de biodiversiteit.
- Het versterken van de toeristisch recreatieve aantrekkelijkheid van onze gemeente.
- De brede welvaart van onze inwoners. Dat betekent dat inwoners zich prettig kunnen blijven voelen in hun omgeving, ondanks veranderingen die er op hun afkomen.

Hierna gaan we nader in op de doelen die we stellen in ons landelijk gebied.

Afbeelding 14. Schematische weergave van de Visie Vitaal Landelijk Gebied.

4.2.1. Sterke, duurzame en gevarieerde landbouweconomie

In de toekomst hebben we een sterke, duurzame en gevarieerde landbouwsector, die bijdraagt aan de voedselzekerheid in de wereld door productie en kennisontwikkeling en die in evenwicht is met de draagkracht van het bodem en watersysteem en de kwaliteiten van natuur en leefomgeving. Bovendien heeft de landbouw draagvlak in de samenleving en zijn de contacten tussen de landbouw en de samenleving versterkt. Alleen dan kan de landbouw zich ontwikkelen op een manier die past bij onze rol in het mondiale voedselsysteem.

Onze landbouw in 2040:

- Is divers en duurzaam volhoudbaar.
- Is vernieuwend, ontwikkelt kennis en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt.
- Staat in nauw contact met de samenleving.
- Draagt bij aan en past in een gezonde en duurzame leefomgeving.

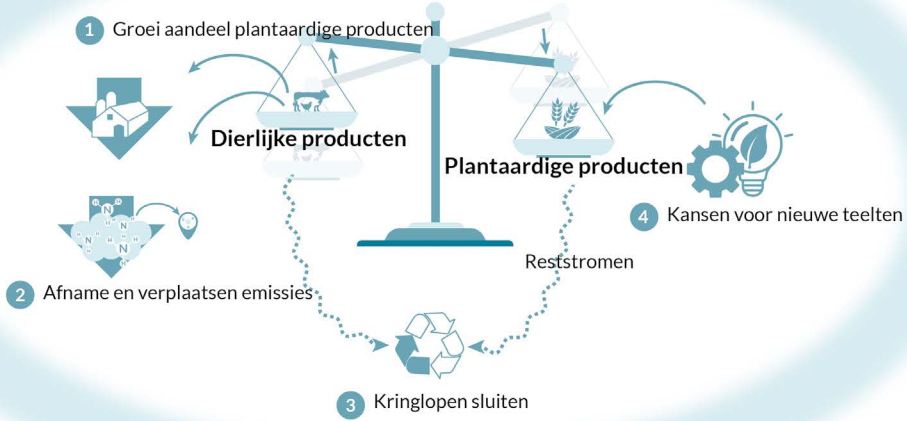
Afbeelding 15. Schematische weergave van de visie op de landbouw.

De landbouw is vernieuwend, ontwikkelt kennis en kan inspelen op veranderingen en nieuwe wensen in de markt.

De landbouw is divers en toekomstbestendig.

De landbouw staat in nauw contact met de samenleving.

De landbouw draagt bij en past in een gezonde en duurzame leefomgeving.

We willen voorop (blijven) lopen met onze agrarische sector. We willen graag dat de relatie tussen de agrarische sector, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen goed blijft en dat onze agrarische bedrijven een rol blijven spelen in de innovaties in agro en food. Dat kan door als sector voorop te blijven lopen, door als testlocatie te fungeren voor bedrijven in de agrofood en agrotech en door te fungeren als onderzoekslocatie voor onderzoeksinstellingen.

Wij zijn een gemeente met een hoogproductieve landbouwsector in heel diverse sectoren. In die zin zijn wij een voorbeeld van de typisch Nederlandse landbouw, die zich door de druk op de ruimte altijd ingezet heeft op efficiency en technologische vernieuwing. Onze gemeente heeft daarmee bijgedragen aan vele vernieuwingen in de landbouw. Hoewel we in een deel van onze gemeente streven naar een meer extensieve vorm van landbouw, willen we ook in de toekomst ruimte blijven bieden aan de (door)ontwikkeling van hoogproductieve vormen van landbouw.

Door voorop te blijven lopen in de duurzame ontwikkeling van de landbouw dragen we bij aan de mondiale voedselzekerheid en kennisontwikkeling op dit vlak. We zetten dan ook volop in op het realiseren van proeftuinen en experimenteellocaties voor duurzame vormen van landbouw. Verderop gaan we nader in op de ruimte voor natuurinclusieve vormen en hoogproductieve vormen van kringlooplandbouw en de wijze waarop we de ruimte voor ontwikkelingen op lange termijn willen borgen en versnellen.

Ruimte voor natuurinclusieve vormen van kringlooplandbouw

Natuurinclusieve vormen van kringlooplandbouw zijn vormen van landbouw die gericht zijn op het behoud en benutten van de biodiversiteit rondom het agrarische bedrijf. Het is bovendien een vorm van landbouw die rekening houdt met de draagkracht en opbouw van de bodem en er, vanuit de kringloopgedachte, voor zorgt dat er niets wordt verspild en dat reststromen worden hergebruikt.

We stimuleren binnen Land van Cuijk graag vormen van:

- Natuurinclusieve vormen van melkveehouderij, waarbij het grasland extensief wordt beheerd.
- Natuurinclusieve vormen van akkerbouw, waarbij gebruik wordt gemaakt van reststromen uit de akkerbouw en de veehouderij.

Natuurinclusieve vormen van landbouw vraagt om een lagere productie per hectare. Dat is alleen haalbaar als er meer betaalbare grond beschikbaar komt of als er andere inkomstenbronnen zijn. Om natuurinclusieve vormen van landbouw mogelijk te maken is het daarom nodig, dat agrariers een meeropbrengst kunnen halen uit andere diensten, zoals verwerking en verkoop van eigen producten of een nevenactiviteit op het agrarisch bedrijf, zoals zorg of recreatie. Bij het stimuleren van natuurinclusieve vormen van kringlooplandbouw zullen we ons in eerste instantie richten op gebieden waar we natuurdoelen nastreven, zoals

de randzones van natuurgebieden, beekdalen en de groene verbindingen die we tussen natuurgebieden willen realiseren.

Ruimte voor hoogproductieve vormen van kringlooplandbouw

We zijn ervan overtuigd dat vormen van hoogproductieve landbouw zich ook kan ontwikkelen tot vormen van kringlooplandbouw. In het koersdocument 'landbouw op dreef' noemen we vier vormen van hoogproductieve kringlooplandbouw. Deze zijn:

- **Precisielandbouw**

Deze manier van landbouw zorgt voor een hoge productie per hectare. Dankzij GPS-gestuurde machines kunnen meststoffen, gewasbeschermingsmiddelen en water nauwkeurig worden toegediend waar dat nodig is. Hierdoor is de milieudruk minder dan bij veel reguliere akkerbouwbedrijven.

- **Intensieve gewasteelt met reststromen**

Dankzij de hergebruik van reststromen is de milieudruk lager dan bij reguliere niet-circulaire gewassenteelt. Enkele voorbeelden zijn:

- Uitsluitend bemesten met pallets van organische mest.
- Bouwplan met stikstofbindende vlinderbloemen waardoor er minder kunstmest aangeleverd hoeft te worden.
- Gewasresten worden verkocht aan veetelers of de restproducten van de oogst worden op het land teruggebracht, ook kunnen als gevolg van de vrijstellingsregeling plantenresten andere resten, zoals bermmaaisel, worden benut.

- **Intensieve melkveehouderij**

Verbeterde omgang met mest, voer en duurzame opwek van energie is de impact op het milieu en klimaat gunstiger, door minder ammoniakuitstoot, minder import van soja en minder CO² uitstoot.

- **Intensieve hokdierbedrijven met veevoerproductie**

Een deel van de kringlopen kan op het bedrijf gesloten worden, maar een deel van het voer zal van buiten het bedrijf komen, ook zal niet alle mest op eigen bouwland uitgereden kunnen worden.

Een vergaande vorm van hoogproductieve kringlooplandbouw is een agropark, waarbij plantaardige niet-grondgebonden productie en een dierlijke productie op 1 bedrijfslocatie wordt gebundeld.

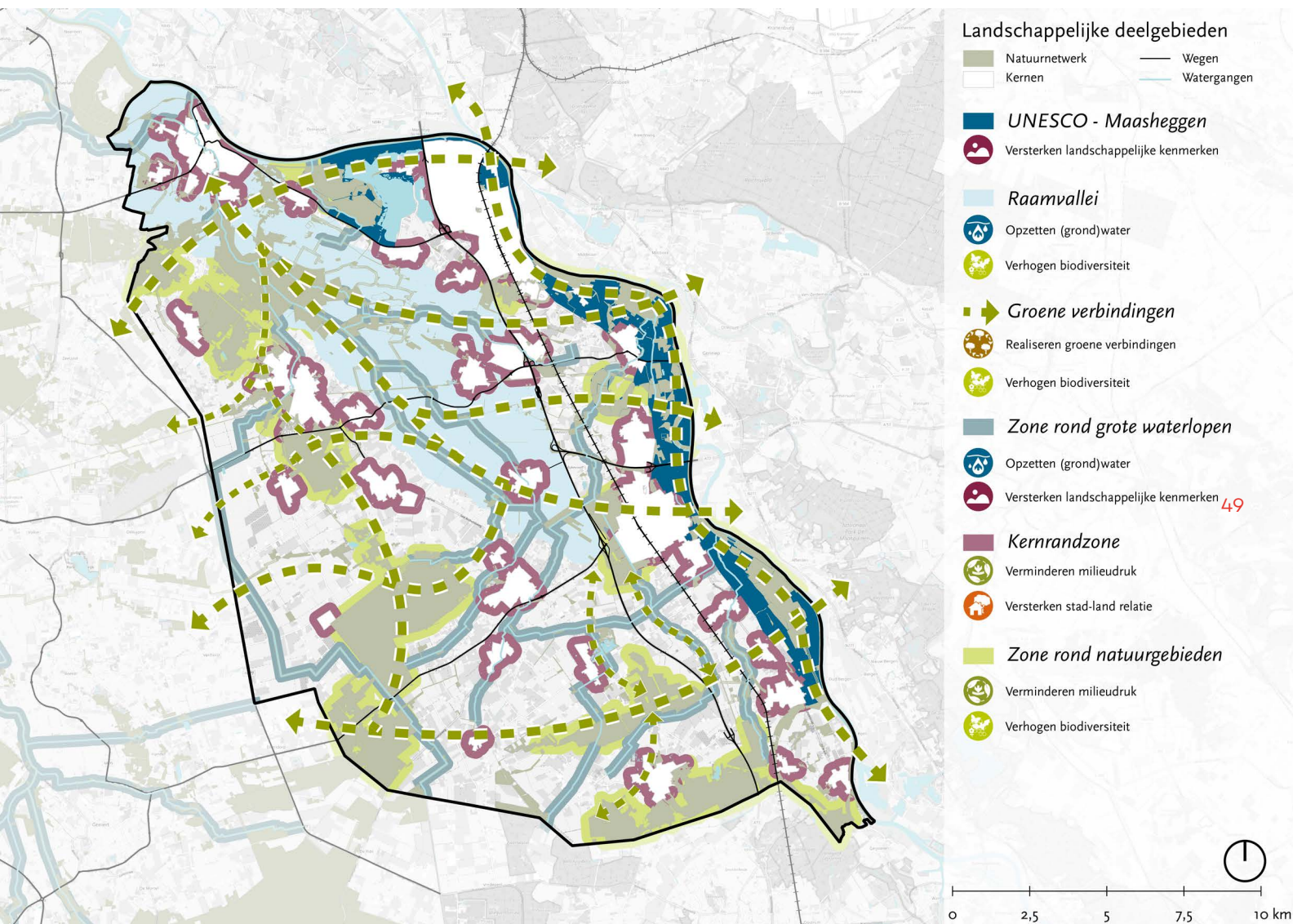
Borgen en geven van ontwikkelingsmogelijkheden voor vernieuwing in de agrarische sector

We willen ook op lange termijn dat agrarische bedrijven zich kunnen ontwikkelen. De komst van nieuwe functies op vrijkomende erven kan echter op den duur wel een belemmering vormen. Daarom zullen we in gebieden die we op lange termijn als productiegebied beschouwen, terughoudend zullen zijn in het toelaten van functies die een belemmering kunnen vormen voor de landbouw.

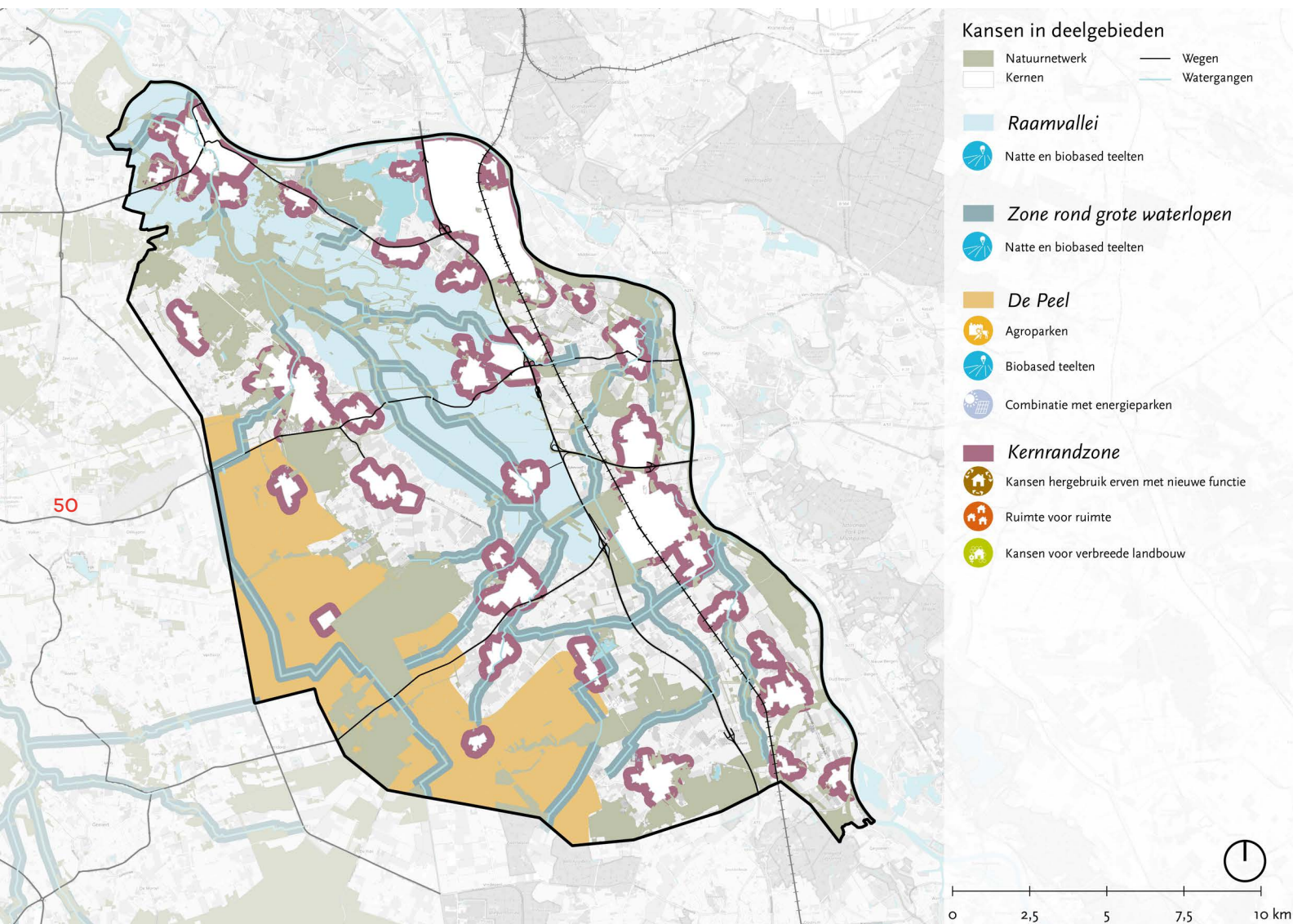
Om meer hoogproductieve vormen van kringlooplandbouw op lange termijn mogelijk te blijven maken, zullen we een deel van ons buitengebied blijven specialiseren. We willen hier bijvoorbeeld terughoudend zijn in nieuwe functies om geen (toekomstige) belemmeringen op te werpen voor agrarische ontwikkelingen. Het betreft de meer grootschalige (jongere) ontginningsgebieden. Een deel van de jonge (heide) ontginningen en de Peelhorst zijn gebieden waar we deze vormen van landbouw een logische ontwikkeling vinden. Voor bedrijven die hun kringlopen sluiten, willen we maatwerk toepassen bij het vormgeven van hun bouwblok.

Tegelijk kosten veel van deze innovaties ruimte op het agrarisch bouwblok en vragen hierdoor soms hogere bebouwing of teeltondersteunende voorzieningen. We streven ernaar om in ons beleid minder te gaan sturen op de regels die we nu hebben, maar op het halen van de doelen die we daarmee hebben.

Sturen op doelen is dus niet bedoeld voor gewone bedrijfsuitbreidingen. Daarvoor bieden de bestemmingsplannen de gewenste ruimte. Ze zijn bedoeld om wijzigingen mogelijk te maken die leiden tot een meer duurzame bedrijfsvoering, zoals een verbeterd dierenwelzijn, milieuwinst of het sluiten van kringlopen.

Afbeelding 16. Gebieden met maatschappelijke doelen (indicatief)

Afbeelding 17. Gebieden met specifieke kansen (indicatief)

Versnellen van de transformatie naar duurzame vormen van (kringloop)landbouw

We willen de transformatie naar duurzame vormen van (kringloop)landbouw versnellen door het gebruik van nieuwe(re) en passende teelten toe te laten en te stimuleren. Er wordt in Nederland steeds meer ervaring opgegaan met zogenaamde nieuwe teelten. Door bodemdaling, verzilting (in West-Nederland) en vernatting van gebieden is het noodzakelijk geworden om over alternatieven voor de gangbare landbouw in Nederland na te denken. Met name het vernatting van gebieden is voor de gemeente Land van Cuijk een belangrijke ontwikkeling. Hiernaast noemen we enkele teelten die we in ons landelijk gebied willen stimuleren ter versnelling van de transformatie in de landbouw.

Biobased bouwmaterialen

Biobased teelten zijn teelten, die gebruikt worden als bouw materiaal, zoals isolatie van gebouwen. Er is een grote variëteit aan biobased bouwmaterialen: lisdoddes, riet, vlas, hennep, wilg of miscathus zijn enkele voorbeelden. Extra voordeel van de teelt van biobased bouwmaterialen is dat je er meteen CO² mee opslaat. Sommige teelten nemen bovendien veel stikstof op uit de bodem, zoals riet en lisdoddes. Veel soorten zijn bovendien bestand tegen nattere verschillende omstandigheden. Juist in gebieden waar de grondwaterstand wordt opgezet kan de teelt van biobased bouwmaterialen een kans zijn. Bovendien vormen deze teelten door het vermogen stikstof op te nemen ook een combinatiemogelijkheid met veeteelt.

Natte teelten

Natte teelten zijn teelten die juist onder natte omstandigheden plaatsvinden. Enkele van de biobased teelten zijn ook vormen van natte teelten, maar daarnaast wordt er in Nederland momenteel geëxperimenteerd met het verbouwen van rijst. De resultaten daarvan zijn nog wisselend, maar de verwachting is dat er in de toekomst wel degelijk kansen zijn voor nieuwe teelten.

Eiwittransitie

Om minder dierlijke producten te produceren, maar wel te voldoen aan de behoefte aan eiwit (zowel voor menselijke en dierlijke consumptie) wordt gedacht aan nieuwe teelten voor eiwit. Er wordt ook wel gesproken van een eiwittransitie, waarbij meer eiwit afkomstig zal zijn van plantaardige producten. Voorbeelden zijn soja en quinoa.

4.2.2. Gezond en aantrekkelijk woon- en werkklimaat vanuit een sterke sociale basis

In de toekomst hebben we een aantrekkelijk woon- en leefklimaat in het landelijk gebied, zijn de gezondheidsrisico's voor onze inwoners verkleind en is er een gevarieerde plattelandseconomie passend bij de behoefte van onze inwoners. Bovendien hebben we een gestructureerde dialoog tussen inwoners en ondernemers in het buitengebied.

In onze visie hebben we in de toekomst een multifunctioneel landelijk gebied. Een sterke economische basis van ons platteland is nodig voor de leefbaarheid, de werkgelegenheid en als verdienmodel achter het in standhouden van de kwaliteit in ons landelijk gebied. Voldoende economische kansen zorgen voor meer financiële draagkracht voor het landschap en voorkomt verloedering en ongewenste (illegale) activiteiten in vrijgekomen (agrarische) bedrijfsbebouwing. We kiezen voor een multifunctioneel buitengebied, waar functies en opgaven met elkaar worden verweven. Omdat we tegelijk ruimte willen maken voor meer gespecialiseerde en hoogproductieve vormen van (kringloop) landbouw en op het beschermen van de natuur in onze gemeente zullen we moeten kiezen. We zetten daarom in op vier soorten gebieden:

- Gebieden waar we ruimte geven aan meer gespecialiseerde en hoogproductieve vormen van (kringloop) landbouw. Hier verwachten we op lange termijn een verdere groei op een aantal

bedrijfslocaties. En die ruimte willen we borgen. Hier geven we weinig ruimte aan nieuwe functies (op vrijkomende erven).

- Gebieden waar we ruimte geven aan een mix aan functies, maar waar het totaalbeeld wel 'agrarisch' blijft. Hier zal op termijn een mix aan (kleinschalige) functies kunnen ontstaan, naast de doorontwikkeling van de landbouw. Dit geldt voor die delen van het buitengebied die we met name willen richten op grondgebonden vormen van (kringloop)landbouw, zoals delen van de oeverwalzone, de oude bouwlanden (buiten de kernranden) en delen van de oudere ontginningen en zandruggen op de peelzoom.
- Gebieden waar we bewust inzetten op meer extensieve vormen van landbouw en natuurinclusieve vormen van landbouw, zoals rond natuurgebieden, in de groene verbindingen en in specifieke landschappen, zoals het kerngebied van het Unesco biosfeer gebied Maasheggen.
- Gebieden, die in onze ogen kunnen transformeren tot een multifunctioneel platteland. Hierin nemen de kernranden een bijzondere plek in. Hier streven we naar het verlagen van de milieudruk en het versterken van de gezondheid van de leefomgeving. Bovendien hebben kernrandzones veel potentie voor nieuwe functies, zoals wonen, recreatie, zorg of kleinschalige bedrijvigheid. We geven daarom veel ruimte voor nieuwe functies en streven hier naar een afname van niet-grondgebonden veehouderij.

De ontwikkelingsmogelijkheden binnen de verschillende zones zullen we nader uitwerken in het nieuwe beleid voor vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing (VAB-beleid)

4.2.3. Robuuste natuurgebieden en een hoge biodiversiteit.

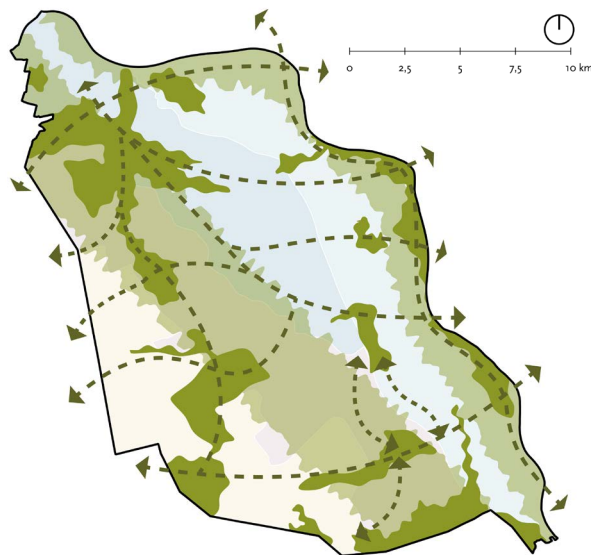
We hebben de ambitie uitgesproken dat 13% van ons grondgebied moet bestaan uit natuur. Dat betekent dat er in totaal 1% bij moet komen en dat komt neer op 400 hectare nieuwe natuur. In onze natuurvisie hebben we aangegeven dat met deze nieuwe natuur bestaande natuurgebieden versterkt moeten worden en via ecologische verbindingszones en groene verbindingen verbonden moeten zijn. Met groene verbindingen willen we oost-west gerichte zones inrichten met ecologische kwaliteiten, zodat er meer uitwisseling van soorten kan zijn tussen natuurgebieden aan de oostzijde en westzijde van de gemeente.

Om dit te bereiken is er een aantal hoofdpogaven, namelijk:

- **Natuurgebieden beschermen en uitbreiden.** Hierdoor kan de natuur in Land van Cuijk veerkrachtig en gevarieerd zijn. Met robuuste verbindingen om versnippering van natuurgebieden tegen te gaan en overgangszones langs de natuurgebieden. Het aanleggen van nieuw bosgebied hoort hier ook bij.
- **Biodiversiteit versterken in de kernen en het buitengebied.** De biodiversiteit en soortenrijk-

dom in flora en fauna kent veelal een teruggang, het is belangrijk dit te stabiliseren en te vergroten. Hierbij moet er extra aandacht zijn voor kwetsbare soorten. Om deze progressie te kunnen monitoren is een biodiversiteit nulmeting gedaan, zodat de komende jaren het effect van maatregelen te zien is.

- **Realiseren van een basiskwaliteit voor natuur door groenblauwe dooradering.** Zoals gezegd zien we de landbouw in onze gemeente van oudsher als beheerder van het landschap. De ecologische kwaliteit van het landelijk gebied wordt bepaald door de aanwezigheid van landschapselementen en bloemrijke graslan-

Afbeelding 18. Twee parallellijnen met natuur met gewenste groene verbindingen.

den, de kwaliteit van de bodem en de aanwezigheid van voldoende water. Daarnaast heeft de (mate van) grondbewerking en gebruik van gewasbeschermingsmiddelen invloed op de biodiversiteit. We willen de landbouw dan ook zoveel mogelijk betrekken bij het versterken van dit landschap, het verhogen van de biodiversiteit en het vasthouden van water. Dit kan een agrariër soms geld kosten en daarom zoeken we goede verdienmodellen om de agrariërs in staat te stellen deze functies te combineren.

Waarom een groenblauwe dooradering?

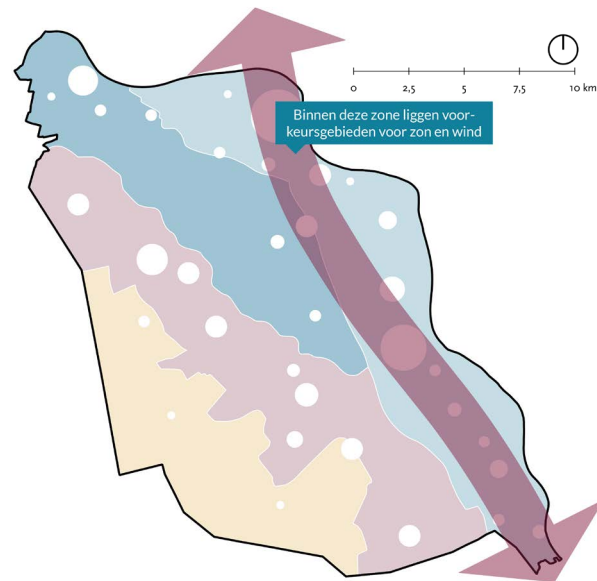
Landschapselementen (zoals houtwallen en singels) en bloemrijk grasland zijn belangrijke elementen. Houtwallen en singels zijn een leefgebied voor veel soorten insecten en kleine zoogdieren en vormen een foerageergebied voor grotere soorten zoogdieren en vogels. Veel zoogdieren en roofvogels gebruiken landschapselementen voor schuilgelegenheid of als beschutte route en gebruiken weilanden en akkers voor het vinden van voedsel. Bloemen, zoals in bermen, akkerranden of in bloemrijke graslanden en akkers zijn belangrijk voor insecten en vlinders. In de derde plaats is de kwaliteit van de bodem belangrijk voor de biodiversiteit. Naast een beter watervasthoudend vermogen herbergt een bodem met veel organische stof meer bodemleven en dat is bovendien weer voedsel voor zoogdieren en vogels.

Aaneengesloten gebieden met natuur en landschapselementen vormen ecologische verbindingen, wat essentieel is voor de uitwisseling van soorten. Agrarische bedrijven kunnen bijdragen aan een hogere biodiversiteit door bodembewerking met meer organische stof en door de aanleg en beheer van landschapselementen, bloemrijk grasland of bloemrijke bermen. Vooral onder (permanent) grasland wordt organische stof opgeslagen. Bij bewerking van akkers of het scheuren van grasland versnelt juist de omzetting van organische stof en komt er CO² vrij.

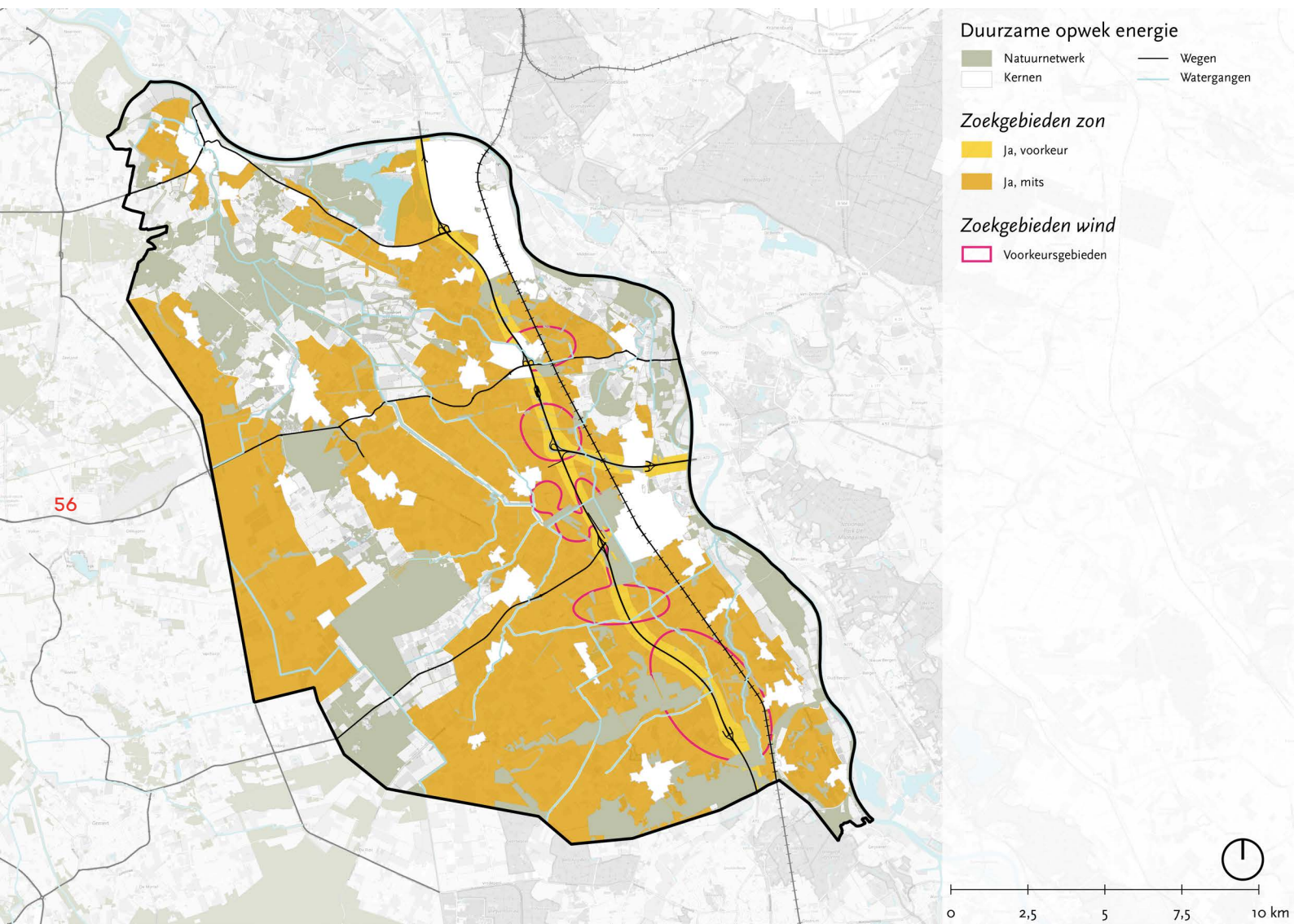
4.2.4. We maken ruimte voor de opwek van hernieuwbare energie en kiezen daarbij een mix aan energievormen.

Om voldoende opwek van hernieuwbare energie te realiseren hebben we ruimte nodig. Op lange termijn hopen we dat er door nieuwe technieken minder ruimte nodig zal zijn, maar voor de korte en middellange termijn hebben we zon- en wind-energie nodig om onze tussendoelen te halen. We kiezen ook nadrukkelijk voor een mix aan wind- en zonne-energie, omdat je met een mix aan middelen minder kwetsbaar bent voor de capaciteit van het net. De mix zorgt voor minder grote pieken en dalen in de levering van hernieuwbare energie, omdat zon en wind elkaar over het algemeen vrij goed afwisselen. We houden met de ruimtelijke keuzes rekening met andere belangen. We kiezen voor een aantal voorkeurslocaties voor windmolens. In de rest van het buitengebied zien we mogelijkheden voor kleine windmolens (erfmolens). Vanwege de nabijheid van vliegveld Volkel en Weeze is het maar op een beperkt aantal plekken mogelijk om hoge windmolens te plaatsen. Daarom bieden we speciaal voor agrarische bedrijven de mogelijkheid om een kleine windmolen te plaatsen. Een kleine windmolen heeft een ashoogte van maximaal 25 meter en de stroom wordt direct op het eigen bedrijf gebruikt.

Ook voor zonnevelden wijzen we voorkeursgebieden aan. Daarbuiten werken we volgens het principe 'ja, mits'. We kiezen er ook voor om de meest kwetsbare en waardevolle landschappen en de ecologische verbindingzones te vrijwaren van zonnevelden. We willen wel dat zonnevelden zich goed laten combineren met andere functies, zoals agri PV. We streven ernaar om de opbrengsten van een zonnepark voor minimaal 50% lokaal te laten landen. Dit doen we bijvoorbeeld door investeringen in een zon- of windmolenpark lokaal te organiseren door middel van een energievoorzieningscoöperatie. Op die manier weten we dat het kan bijdragen aan een economische of maatschappelijke functie in het gebied en / of dat revenuen lokaal terecht komen.

Afbeelding 19. Energie doelstellingen op kaart.

Afbeelding 20. Zoekgebieden voor de opwek van duurzame energie door zon en wind.

Naast de duurzame opwek door middel van zonne- en windenergie zijn er ook mogelijkheden voor de opwek van groen gas. We hebben veel agrarische bedrijven met groene reststromen. Deze reststromen (vooral mest) kunnen hoogwaardig verwerkt worden tot mineralen en groen gas. In de gemeente zijn al twee grootschalige co-vergisters aanwezig. Daarnaast zijn er al enkele monovergisters op boerderijschaal aanwezig in de gemeente. In de Energievisie Land van Cuijk is ervoor gekozen om alleen in te zetten op meer monovergisters op boerderijschaal.

4.2.5. Het voorkomen van wateroverlast en tekort door (langer) vasthouden van water in ons gebied.

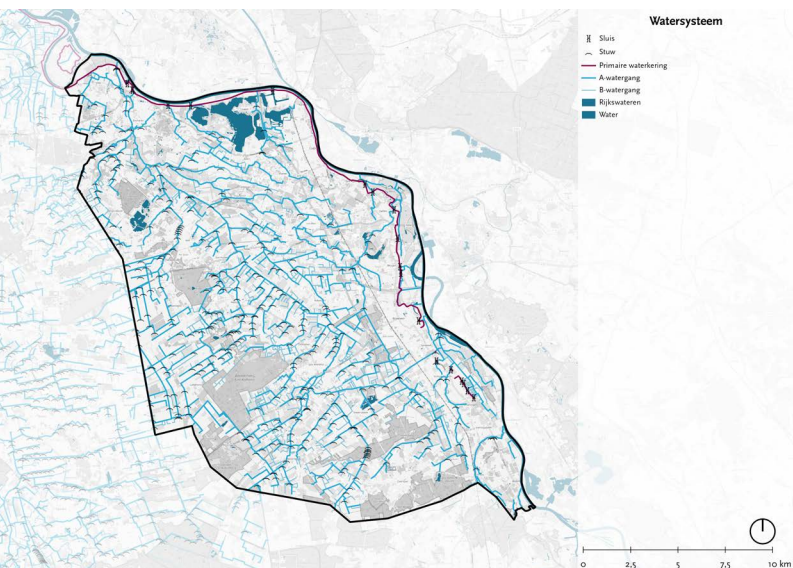
De waterhuishouding vraagt om aanpassingen in het landschap. Er zijn perioden met wateroverschot en perioden met een tekort. Door middel van waterberging kan water in natte perioden vastgehouden worden voor droge perioden. Oplossingen waarbij water vastgehouden kan worden in de grond hebben de voorkeur bij het waterschap. Maar ook waterbuffers helpen. Combinaties zoeken met waterberging en landbouw. Denk hierbij aan andere type teelten of meervoudig ruimte gebruik met energie opwek en waterberging.

Om water beter vast te houden en overlastsituaties (stroomafwaarts) te voorkomen streven we naar een andere omgang met ons watersysteem. Om wateroverlast in lagere gebieden stroomafwaarts te voorkomen is een vertraagde afvoer noodzakelijk. Een robuust watersysteem houdt het water beter vast (in de bodem, in de sloten en in retentiegebieden) en heeft voldoende capaciteit in natte periodes. Dit kan echter ingaan tegen het agrarisch belang, dat erbij gebaat is om vroeg in het voorjaar het land op te kunnen voor grondbewerking en bemesting. Bovendien is het ene voorjaar natter dan het andere. Er is daarom maatwerk nodig. In de visie gaan we uit van het beter vasthouden van water door het watervasthoudend vermogen van de grond te vergroten. Dat kan door meer organische vaste mest te gebrui-

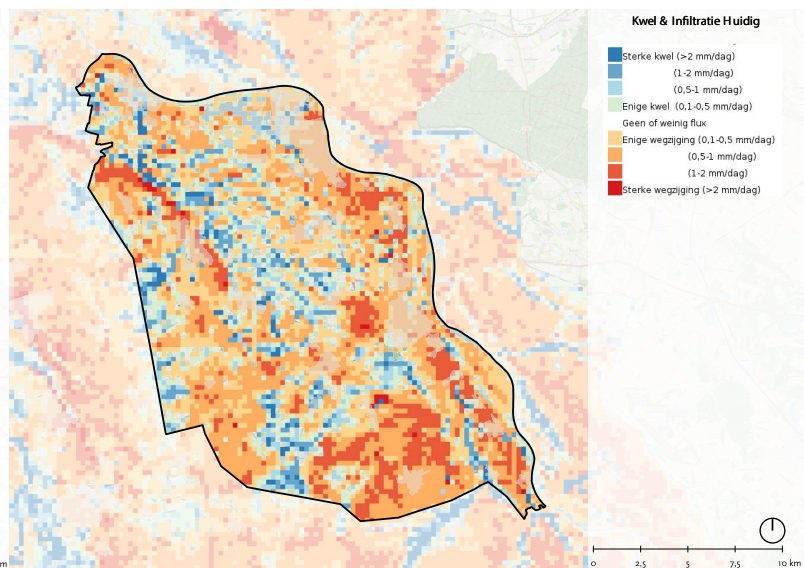
ken. Daarnaast kan de afvoer via sloten worden vertraagd door sloten te verondiepen of stuwen aan te leggen. In sommige gebieden zal het grondwaterpeil moeten worden opgezet. In die gebieden zoeken we met agrariërs naar oplossingen, zoals het inzetten van teelten die beter tegen natte omstandigheden kunnen.

Mogelijke maatregelen zijn:

- Het plaatsen van stuwtje. Daarmee kan in het voorjaar het water beter worden vastgehouden. Maar als er teveel water valt, kunnen de stuwtjes (beheersbaar en al dan niet tijdelijk) worden opengezet.
- Meer organische stof in de bodem zorgt voor een betere bodemstructuur en is goed voor het watervasthoudend vermogen.
- Voor droogtegevoelige gebieden kan het verondiepen van sloten een sterke optie zijn. Diepe sloten zorgen voor een drainerende werking. Hetzelfde geldt voor beken en weteringen.
- (Stroomopwaarts) is de aanleg van waterretentiegebieden een sterke optie. Daarmee wordt er water vastgehouden en kan bij droogte in een gebied worden ingelaten.
- Nauwe samenwerking tussen de gemeente en het waterschap.
- Monitoring van (werkelijke) emissies op het gebied van onder andere waterkwaliteit/gewasbeschermingsmiddelen, fijnstof en geur/ammoniak.
- Beter zicht op toename van biodiversiteit in het landelijk gebied en belonen van diensten die agrariërs leveren om hieraan bij te dragen.

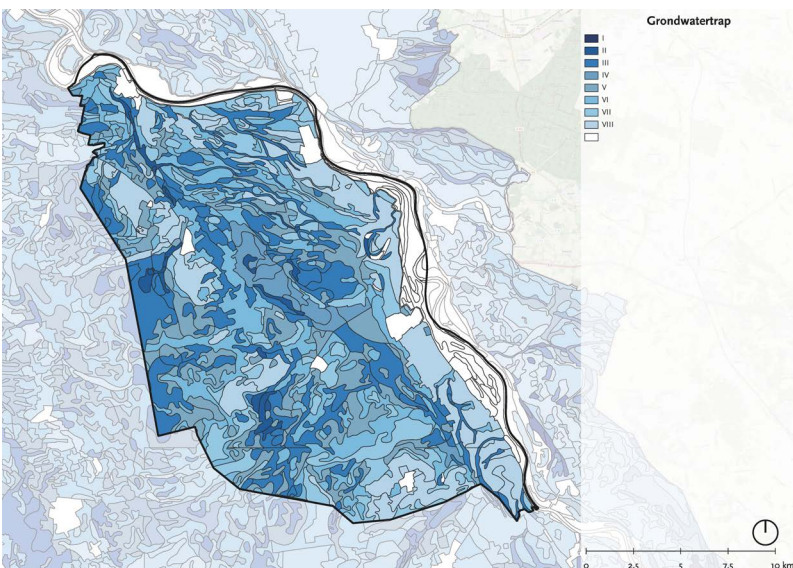

Afbeelding 21. Watersysteem.

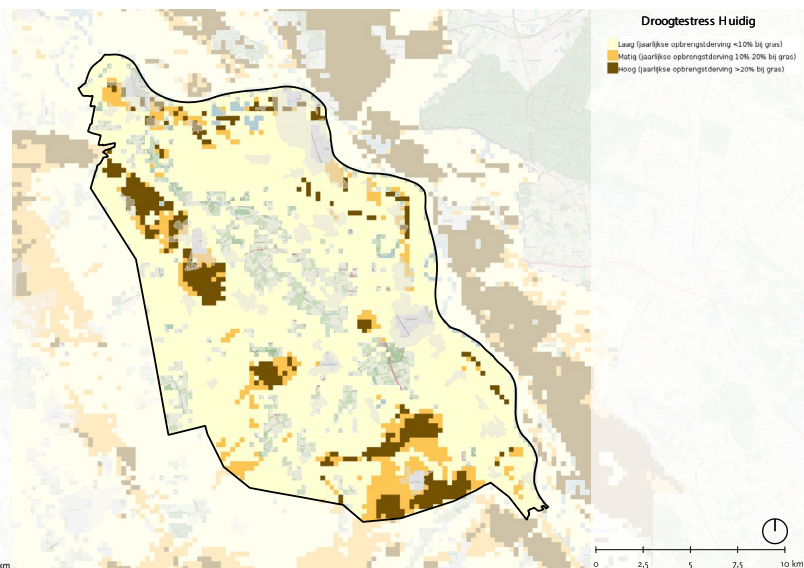

Afbeelding 22. Huidige kwel en infiltratie

60

Afbeelding 23. Grondwatertrappen.

Afbeelding 24. Huidige droogtestress

4.2.6. De brede welvaart van onze inwoners

Niet alleen de ontwikkeling van de economie, het wonen en natuur & landschap zijn belangrijk voor ons welbevinden. Het gaat ook om alle andere zaken in onze leefomgeving. Denk daarbij in algemene zin aan de verbondenheid met mensen in de omgeving en met de samenleving als geheel. Hoewel deze visie vitaal landelijk gebied deels gaat over technische en beleidsmatige zaken, die van belang zijn voor veel van onze inwoners, willen we ook nadrukkelijk aandacht voor de verschillen die er zijn in de wensen en beelden die inwoners hebben van hun leefomgeving. We willen een prettige leefomgeving, waarin inwoners goed kunnen samenleven, rekening houden met elkaars belangen en ontwikkelingen goed op elkaar afstemmen.

De afweging wat welvaart is, verschilt namelijk per persoon. In algemene zin zet de gemeente voor die brede welvaart in op een gezonde plattelandseconomie, een prettig woonmilieu, waarin gezondheidsrisico's worden geminimaliseerd en mooie landschappen en natuurgebieden waar gerecreerd kan worden. Om deze persoonlijke invullingen uit te kunnen wisselen en respect en begrip voor elkaars standpunten te kunnen krijgen, zet de gemeente in op het voeren van dialogen. Zodat inwoners in elk gebied samen tot een invulling kunnen komen van de ambities die we als gemeente hebben. Zodat er begrip kan ontstaan voor verschillende belangen en er ook gezamenlijk oplossingen kunnen worden gevonden voor de tegenstellingen die er in de samenleving zijn.

5. Gebiedsgerichte uitwerking van de visie

Zoals gezegd kent Land van Cuijk een grote variatie aan landschappen, bodems en productieomstandigheden. Bovendien hebben we in de visie vitaal landelijk gebied een aantal ambities geformuleerd, die per deelgebied anders uitpakken. Voor veel doelstellingen is het water- en bodemsysteem veel meer leidend dan nu en ook dat geeft per deelgebied andere kansen en doelen voor de landbouw. Daarom gaan we hieronder gebiedsgericht in op het toekomstig perspectief voor de landbouw en de inspanningen die we als gemeente doen om samen met de agrarische sector, de ambities te halen.

Zoals gezegd onderscheiden we op hoofdlijnen vier landschappelijke eenheden. Daarboven is vanuit de natuurvisie de ambitie benoemd om een aantal ecologische verbindingzones te realiseren en enkele groene oost-west verbindingen. Vanuit de ambitie om klimaatneutraal te zijn in 2050 heeft het waterschap zoekgebieden aangewezen voor mogelijke verhoging van de grondwaterstand. Tenslotte hebben we enkele cultuurhistorisch waardevolle landschappen, waarvan de landschappelijke karakteristiek (extra) beschermd is. Samen leiden deze ambities tot een achttal zones en subzones. Per zone of subzone geven we hieronder een specifiek gebiedsgericht perspectief.

5.1. De maasoeverwal

Deze zone vormt de oostkant van ons gebied en is gevormd door de rivier De Maas. Het maasdal met de brede oeverwalzone is een zeer gevarieerd gebied. Langs de Maas ligt het Unesco biosfeer gebied Maasheggen, waar de nadruk ligt op het versterken van de herkenbare landschappelijke karakteristiek. Direct tegen de Maas aan is het bergen van water voor de lange termijn belangrijk. Tegelijk ligt meer westelijk op de brede oeverwalzone juist de meest stedelijke zone van de gemeente. Hier komen de grootste dorpen, de bedrijventerreinen en de belangrijkste (noord-zuid lopende) infrastructuur van de gemeente bij elkaar. Daartussen liggen in de brede oeverwalzone de meest vruchtbare gronden van de gemeente.

Binnen het maasdal met de brede oeverwalzone komen dan ook veel verschillende ambities bij elkaar:

- Er liggen natuurambities langs de beekdalen in het gebied en ambities om een aantal groene verbindingen aan te leggen.
- Er liggen ambities om de landschappelijke kenmerken van het Maasheggengebied te versterken en het gebied waar deze kenmerken beschermd worden, uit te breiden.
- Er liggen stedelijke claims voor de uitbreiding van de kernen in dit gebied en de uitbreiding van bedrijventerreinen.
- Door de ligging van woonwijken en bedrijventerreinen willen we in deze zone ook groot-

schalige opwek van duurzame energie mogelijk maken. Hiermee kan op termijn ook de productie en verbruik van energie worden gekoppeld. Bovendien zitten in dit gebied de HR stations om de opwek van duurzame energie op aan te sluiten.

- De gronden van de oeverwalzone hebben een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid. Bovendien houdt de kleiige en zavelige bodem het water relatief goed vast waardoor minder snel last wordt ervaren van droogte. Het vormt daarom een sterk gebied voor grondgeboden vormen van landbouw, zoals akkerbouw, tuinbouw en boomteelt.

Een groot deel van het maasdal valt binnen het Unesco biosfeer gebied Maasheggen. Hier willen we de landschappelijke karakteristiek met heggen verder versterken. We zien hier veel kansen voor meer extensieve en/of natuurinclusieve vormen van landbouw. Ook het traditionele uiterlijk van dit gebied, met veel grasland, willen we hier zoveel mogelijk stimuleren. De melkveehouderij past hier in onze ogen het beste.

In de bufferzone van het Unesco biosfeer gebied wordt gestreefd naar goede verbindingen tussen de kerngebieden. Het landschap zou een afwisseling moeten zijn van vlakdekkende natuur, stroken met heggen, graslanden en (vogel)akkertjes. Hier wordt gestreefd naar natuurinclusieve vormen van

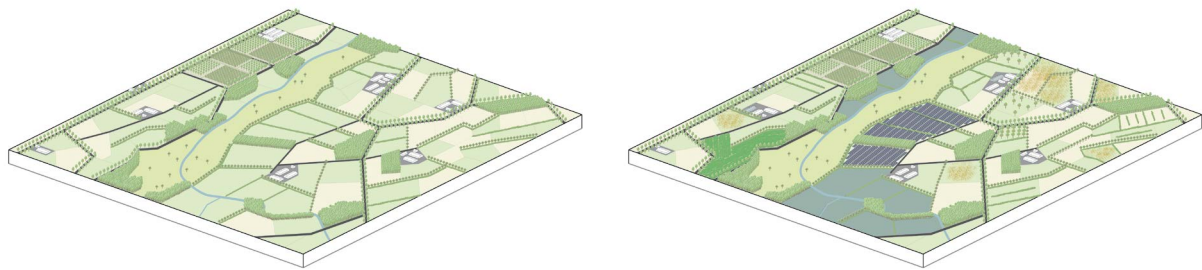
akkerbouw of melkveehouderij. De ontwikkeling van zonnevelden vinden we in het kerngebied van het Unesco biosfeer gebied Maasheggen gezien de bijzondere landschappelijke kwaliteiten niet gepast.

De overige gronden van de oeverwalzone hebben een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid. Bovendien houdt de kleiige en zavelige bodem het water relatief goed vast waardoor minder snel last wordt ervaren van droogte. Het vormt daarom een sterk gebied voor grondgeboden vormen van landbouw, zoals akkerbouw, tuinbouw en boomteelt. Dit gebied is bij uitstek divers. Voor elke vorm van landbouw is hier plek en we stimuleren samenwerkingsverbanden om kringlopen te sluiten en samen projecten voor waterberging op te zetten. In deze zone zitten innovatieve bedrijven in de agrofood en agritech dicht bij elkaar. Hier liggen de kansen voor goede samenwerkingen, experimenten met nieuwe technieken en de doorontwikkeling van verschillende vormen van kringlooplandbouw. Een deel van brede oeverwalzone valt binnen de transitiezone van het werelderfgoedgebied. Die zone kan door een groenblauwe dooradering, toegankelijkheid en landschap bijdragen aan de kwaliteit en beleefbaarheid van het kerngebied en de bufferzone van het Maasheggengebied. De landbouw kan een bijdrage leveren aan de gewenste groene dooradering.

Meer dan elders ligt de nadruk op natuurinclusieve landbouw, versterken van de relatie tussen boer en burger en stimuleren van kringlopen en korte ketens. De transitiezone kan ook geschikt zijn voor experimenteerruimte binnen de landbouw.

Door de ligging aan de snelweg A73 en de spoorlijn is deze zone ook bij uitstek geschikt voor stedelijke ontwikkelingen. Gekoppeld daaraan vinden we het logisch om hier ook vormen van grootschalige opwek van duurzame energie mogelijk te maken. In de derde plaats lopen in dit gebied enkele groene verbindingen. Hier willen we agrarische ontwikkeling graag koppelen aan het realiseren van landschapselementen en bloemrijk grasland om via deze zogenaamde groenblauwe dooradering uitwisseling van soorten tussen natuurgebieden te vereenvoudigen en een hogere ecologische basis-kwaliteit te realiseren.

Rond de dorpskernen streven we naar grondgebonden vormen van (kringloop)landbouw, maar ook naar allerlei vormen van landbouw die bijdragen aan een sterkere band tussen agrarische sector en de rest van de samenleving. Denk hierbij aan zorglandbouw, verwerking en verkoop van agrarische producten, recreatie etcetera.

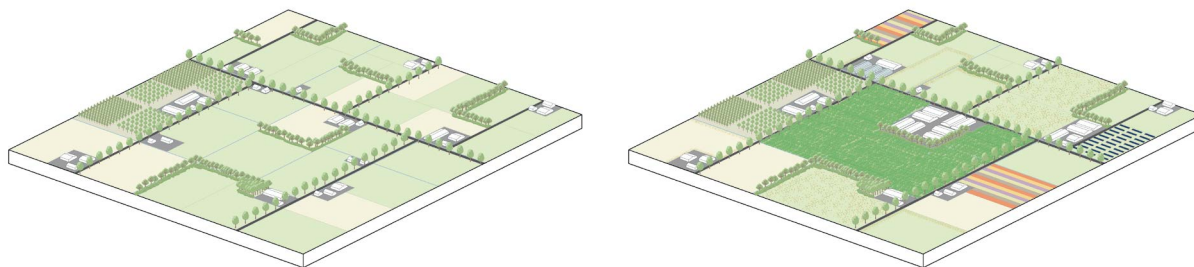
Afbeelding 25. Mogelijke transformatie van het gebied van de Raamvallei en de beekdalen. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

5.2. De Raamvallei

In dit gebied zien we kansen voor het langer vasthouden van water en het opzetten van het grondwaterpeil. Ook willen we de biodiversiteit vergroten door te zorgen dat deze zones kunnen dienen als ecologische verbinding tussen natuurgebieden. We zien hier kansen voor verschillende agrarische teelten, waarbij we het kleinschalige karakter en de afwisseling graag zoveel mogelijk behouden.

Binnen de Raamvallei kennen we hogere gronden in de vorm van zandruggen. Op deze iets hogere gronden willen we de afwisseling tussen akkerbouw, boomteelt, melkveehouderij en veeteelt graag behouden. Juist de combinatie van plantaardige en dierlijke teelten geeft de mogelijkheid om hier in te zetten op (extensievere) vormen van kringlooplandbouw.

In de lagere delen van de Raamvallei, grenzend aan de Lage Raam of een van de zijlopen, willen we graag op lange termijn het water beter vasthouden en waar mogelijk het waterpeil structureel verhogen. Deze ontwikkeling willen we combineren met natuurinclusief beheer van grasland. Tegelijk kan dit afgewisseld worden met natte teelten of biobased teelten. Ook de aanleg van kleinschalige zonnevelden, mits dit op een natuurinclusieve manier wordt aangelegd kan hier passend zijn. De landgoederen binnen deze zone willen we behouden, zowel de kenmerkende opbouw van de landgoederen, het ensemble van bebouwing, weides en natuur- en bosgebieden, als de ecologische kwaliteiten.

Afbeelding 26. Mogelijke transformatie van de peelkern. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

5.3. De peelkern

De peelkern vormt een rationeel agrarisch gebied. Hier hebben veel agrarische bedrijven zich sterk kunnen ontwikkelen. Een deel van onze kracht als agrarische gemeente is in dit gebied tot wasdom gekomen. Een belangrijk doel voor dit gebied is om hier voor de lange termijn een sterk agrarisch gebied te handhaven. Tegelijk ligt er een opgave om het water op de Peelhorst beter vast te houden, zodat bij hevige regenval niet direct de beekdalen vollopen en tegelijk droogte in de zomer wordt tegengegaan.

In dit gebied liggen volop kansen. Er is ruimte voor verschillende vormen van veeteelt en akkerbouw. Als het grondwater wordt opgezet kan het accent wat meer verschuiven naar niet-grondgebonden teelten in de vorm van hoogproductieve kringlooplandbouw of een energielandschap. De grote en meer rationele schaal van het landschap willen we behouden en daar passen ook ontwikkelingen die

grootschaliger zijn. Het beleidskader zon en wind spreekt van de mogelijkheden voor een 'groot gebaar' in dit landschap. Dit grootschalige gebaar kan zowel tot ontwikkeling komen in de vorm van hoogproductieve kringlooplandbouw, waarbij vormen van plantaardige (kassen)teelt of vertical farming worden gecombineerd met veeteelt, en in de vorm van grootschalige energielandschappen. Daarnaast stimuleren we ook allerlei vormen van grondgebonden kringlooplandbouw, waarbij ook gebruik kan worden gemaakt van nieuwe teelten zoals de genoemde natte teelten of teelt van bio-based materialen, waarbij de voorkeur uitgaat naar productie van voedsel of waarbij biobased teelten onderdeel uitmaken van een kringloop waar ook voedsel onderdeel van is.

Binnen de peelkern zetten we ook in het versterken van de ecologische kwaliteiten, onder andere door een groenblauwe dooradering en het realiseren van groene verbindingen.

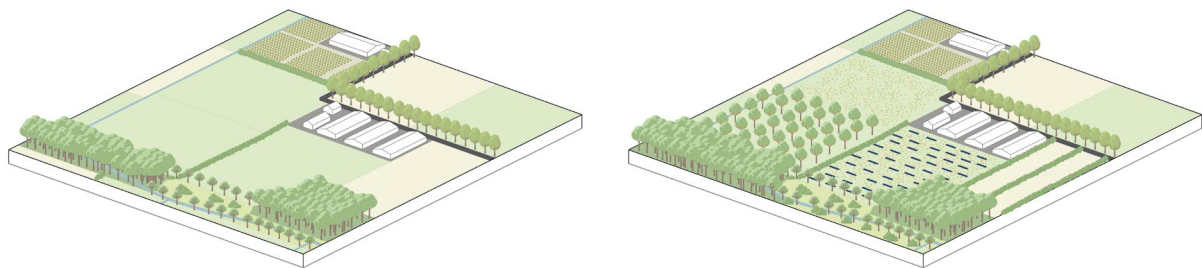
5.4. De peelzoom

De peelzoom is zoals gezegd in "2. Kwaliteiten en kenmerken van het landelijk gebied in Land van Cuijk" op pagina 11 de meest gevarieerde zone die we kennen met zones. Er komen hoge en laaggelegen gronden voor, natte en droge gronden en oude en jonge cultuurlandschappen. Om die reden is de agrarische ontwikkeling ook bijzonder gevarieerd. Ook komen in deze zone meerdere grotere natuur- en bosgebieden voor. Globaal is de peelzoom een lappendeken van oude bouwlanden met de dorpen, de oudere ontginningen, de jongere ontginningen en natuurgebieden. Deze gebieden worden doorsneden door beekdalen.

Het doel van dit gebied is om een ultieme balans te vinden tussen alle functies in het gebied. Rond de kernen zetten we in op een multifunctioneel platteland, waarbij allerlei functies samen kunnen voorkomen en samen zorgen voor een levendig, vitaal en toegankelijk gebied voor inwoners. In dit gebied rond de kernen streven we naar grondgebonden vormen van (kringloop)landbouw, maar ook naar allerlei vormen van landbouw die bijdragen aan een sterkere band tussen agrarische sector en de rest van de samenleving. Denk hierbij aan zorglandbouw, verwerking en verkoop van agrarische producten, recreatie etc. Gekoppeld aan de dorpen zien we ook mogelijkheden voor kleinschalige zonnevelden. Als dit op een coöperatieve manier gebeurt dan is dat een pré.

Op de oude bouwlanden zetten we vanwege de hoge 'natuurlijke' bodemvruchtbaarheid en (meestal) de nabijheid van meer woonbebouwing, in op de doorontwikkeling van grondgebonden vormen van (kringloop)landbouw. Zowel akkerbouw, tuinbouw, boomteelt als grondgebonden (melk)veehouderij willen we ruimte geven in deze zone.

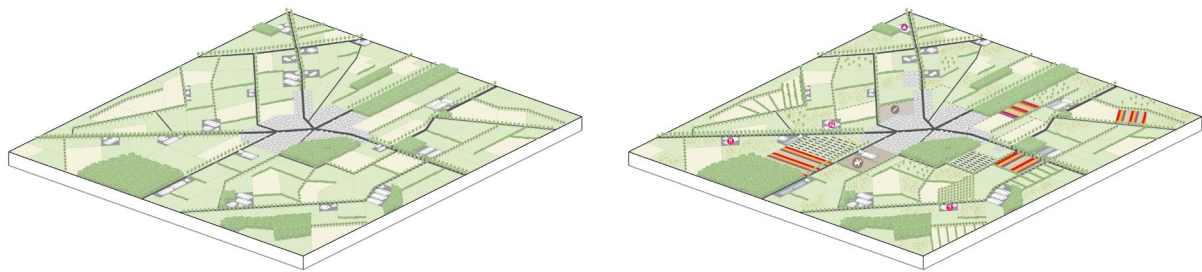
Ook in de jongere ontginningen streven we naar een goede balans tussen functies. Hier is de landbouw in staat geweest om, ondanks de lagere natuurlijke bodemvruchtbaarheid, sterke landbouwbedrijven te ontwikkelen. Tegelijk zijn hier veel niet-grondgebonden veehouderijbedrijven geplaatst, die cumulatief in een aantal gevallen een hoge milieudruk hebben opgeleverd. Bovendien is de gevoeligheid van uitspoeling hier wat hoger dan gemiddeld. De rationele ontwatering van de jonge ontginningen zorgen met de huidige klimaatverandering ervoor dat een deel van de jonge ontginningen gevoelig zijn voor verdroging. Daarom streven we in de jonge ontginningen naar het beter vasthouden van (gebiedseigen) water. Ook streven we naar het beter sluiten van de kringlopen. Daarom stimuleren we hier allerlei vormen van kringlooplandbouw, zowel de natuurinclusieve als meer hoogproductieve vormen van kringlooplandbouw zien we als mogelijkheid om tot een betere balans in het gebied te komen.

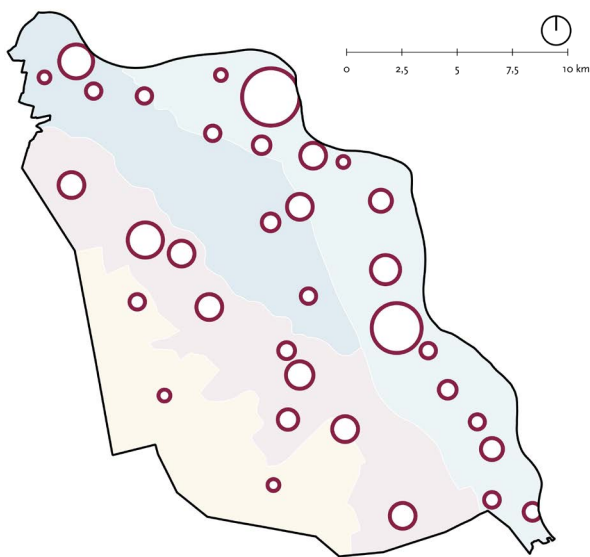
Afbeelding 27. Mogelijke transformatie van het gebied in ecologische verbindingzones. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

Binnen de peelzoom liggen meerdere ecologische verbindingzones en groene verbindingen. Juist in deze gebieden zetten we in op het vergroten van natuurgebieden (zie onze ambitie om 1% van ons grondgebied natuur toe te voegen) en het realiseren van een groenblauwe dooradering.

Door de gevarieerde, maar gemiddeld relatief kleine schaal van het landschap en de bebouwing op de peelzoom gaan we in deze zone uit van een overwegend 'ja, mits' benadering voor de aanleg van zonneparken. Het formaat van het zonnepark is afhankelijk van hoe dit landschappelijk en maatschappelijk in de omgeving past.

Afbeelding 28. Mogelijke transformatie van gebieden rond kernen. Links huidige invulling, rechts mogelijke transformatie.

Afbeelding 29. Schematische weergave van de kernrandzones.

5.5. De kernrandzones

Binnen Land van Cuijk vormen de kernrandzones een bijzonder gebied. Ze liggen in elk deelgebied, maar vormen tegelijk een apart eenheid. In de kernrandzones komt de nadruk minder te liggen op intensieve vormen van veeteelt, maar er liggen kansen om nieuwe functies toe te laten. Deze gebieden zien we als sleutel in het oplossen van de grote hoeveelheid leegstaande stallen.

Binnen de kernranden komen allerlei doelen bij elkaar. Enerzijds willen we hier een hoge woon- en leefkwaliteit en ruimte voor sport en bewegen, anderzijds is dit bij uitstek een geschikt gebied om de relatie tussen boer en burger te versterken. Ook kan de kernrand een bijdrage leveren aan de grote woonbehoefte en de behoefte aan bijzondere woonmilieus. Tenslotte bevinden zich rond veel van de dorpen oude bouwlanden. Deze gronden kennen een hoge natuurlijke bodemvruchtbaarheid en zijn mede daardoor bijzonder geschikt voor natuurinclusieve vormen van kringlooplandbouw.

LAND
VAN
CUYK